

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2008 m. kovo 13 d.¹

I — Įvadas

1. *Cour de Cassation* pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra susijęs su 1999 m. prie Bretanės pakrantės nuskendusio tanklaivio „Erika“ padaryta žala. Įvykio metu išsiliejęs likutinis mazutas, be kita ko, užteršė ir Mesquer savivaldybės (toliau – Mesquer) paplūdimius, kuri dabar iš *Total* grupės įmonių reikalauja atlyginti žalą.

2. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismui buvo pateikti prejudiciniai klausimai dėl 1975 m. liepos 15 d. Tarybos direktyvos 75/442/EEB dėl atliekų² (toliau – Pagrindų direktyva dėl atliekų) išaiškinimo. Iš pradžių reikia nustatyti, ar pats likutinis

mazutas laikytinas atliekomis, ar atliekomis jis tapo nuskendus laivui. Toliau klausiama, ar *Total* grupės įmonės turi apmokėti taršos nafta pašalinimo išlaidas, nes jos yra išsiliejusio likutinio mazuto gamintojos ir jų užsakymu nafta buvo gabenama tanklaiviu.

3. Šiame kontekste reikia atsižvelgti į tai, kad Prancūzija yra 1969 m. lapkričio 29 d. Tarptautinės konvencijos dėl civilinės atsakomybės už taršos nafta padarytą žalą³ su pakeitimais, padarytais 1992 m. protokolu⁴ (toliau – Konvencija dėl civilinės atsakomybės), ir 1971 m. Tarptautinės konvencijos dėl tarptautinio taršos nafta padarytos žalos kompensavimo fondo įkūrimo su pakeitimais, padarytais 1992 m. protokolu⁵ (toliau – FIPOI konvencija), susitariančioji šalis.

¹ — Originalo kalba: vokiečių.

² — OL L 194, p. 39 (2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 23), tiek, kiek svarbu nagrinėjamai bylai, paskutinį kartą iš dalies pakeista 1996 m. gegužės 24 d. Komisijos sprendimu 96/350/EB (OL L 135, p. 32; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 3 t., p. 59). Dabar konsoliduota 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/12/EB dėl atliekų (OL L 114, p. 9).

³ — Vokiečių kalbos redakcija, pateikta Vokietijos *Bundesgesetzblatt* (1975 II, p. 305).

⁴ — Protokolo santrauka pateikta OL L 78, p. 32. Visą konvencijos tekstą galima rasti, pavyzdžiui: <http://www.iopcfunds.org/npdf/Conventions%20English.pdf>.

⁵ — Protokolo santrauka pateikta OL L 78, p. 40. Visą konvencijos tekstą galima rasti, pavyzdžiui: <http://www.iopcfunds.org/npdf/Conventions%20English.pdf>.

II — Teisinis pagrindas

2. Savininkui atsakomybė netaikoma, jeigu jis įrodo, kad

A — *Taikytini tarptautinės teisės aktai*

4. Tarptautinės teisės lygmeniu nagrinėjamai bylai pirmiausia yra svarbi Konvencija dėl civilinės atsakomybės. Šią konvenciją, be kita ko, ratifikavo 24 valstybės narės, bet nėra ratifikavusi Bendrija⁶.

5. Konvencijos dėl civilinės atsakomybės III straipsnio nuostatos numato atsakomybę dėl jūroje padarytos taršos žalą:

a) žala atsirado dėl karo, karo veiksmų, pilietinio karo, sukilimo ar išskirtinio, neišvengiamo ir neįveikiamo gamtos reiškinių arba

b) žala buvo padaryta išimtinai dėl trečiosios šalies veikimo ar neveikimo siekiant padaryti žalą, arba

c) žala buvo padaryta išimtinai dėl kurios nors vyriausybės ar kitokios valdžios institucijos, atsakingos už švyturių ar kitų navigacijos įrenginių priežiūrą, aplaidumo ar kitokio neteisingo veiksmo vykdant šią funkciją.

„1. Išskyrus šio straipsnio 2 ir 3 dalyse nustatytus atvejus, laivo savininkas nuo incidento momento, o jei incidentas susideda iš įvykių sekos, – nuo pirmojo tokio įvykio momento atsako už kiekvieną taršos žalą, kurią padarė laivas dėl incidento.

3. Jei savininkas įrodo, kad žala visiškai ar iš dalies atsirado dėl žalą patyrusio asmens veikimo ar neveikimo siekiant padaryti žalą arba dėl to asmens neatsargumo, savininkas gali būti visiškai ar iš dalies atleistas nuo atsakomybės tam asmeniui.

6 — Pagal http://www.imo.org/includes/blastData.asp/doc_id=693/status.xls (paskutinį kartą žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.) prie šios konvencijos prisijungusios šalys yra Belgija, Bulgarija, Danija, Vokietija, Estija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Kipras, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Nyderlandai, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Slovėnija, Suomija, Švedija ir Jungtinė Karalystė, o neprisijungusios – Čekija, Austrija ir Slovakija.

4. Joks ieškinyš dėl kompensacijos už taršos žalą negali būti pareikštas savininkui kitaip nei pagal šią Konvenciją. Išskyrus šio

straipsnio 5 dalį, ieškiny s dėl kompensacijos už taršos žalą pagal šią Konvenciją ar kitaip negali būti pareikštas:

a) savininko darbuotojams ar agentams, ar įgulos nariams;

b) locmanui ar kuriam nors kitam asmeniui, kuris, nebūdamas įgulos nariu, suteikia paslaugas laivui;

c) jokia m laivo frachtuotojui (bet kaip apibūdintam, tarp jų ir laivo be įgulos frachtuotojui), valdytojui ar operatoriui;

d) jokia m asmeniui, laivo savininko sutikimu ar kompetentingos valdžios institucijos nurodymu vykdančiam turto gelbėjimo operacijas;

e) jokia m prevencinių priemonių besiimančiam asmeniui;

f) jokia m c, d ir e punktuose išvardytų asmenų darbuotojams ar agentams;

žalą arba dėl didelio nerūpestingumo, žinant, kad tokia žala tikriausiai atsiras.

5. Jokia šios Konvencijos nuostata nepažeidžia esamos savininko teisės pareikšti atgręžtinį reikalavimą bet kuriai trečiajai šaliai.“

6. Pagal Konvencijos dėl civilinės atsakomybės V straipsnį savininko atsakomybė yra ribota, jeigu nėra įrodyta, kad taršos žala atsirado dėl jo asmeninio veikimo ar neveikimo siekiant padaryti tokią žalą arba dėl didelio nerūpestingumo žinant, kad tokia žala tikriausiai atsiras.

7. Nagrinėjamu laikotarpiu maksimalus atsakomybės dydis pagal V straipsnio 1 dalį, atsižvelgiant į laivo dydį, siekė nuo 3 iki 59,7 milijono atsiskaitymo vienetų. Pagal V straipsnio 9 dalį atsiskaitymo vienetas yra Tarptautinio valiutos fondo nustatyta speciali kredito teisė, t. y. nuskendus laivui 1999 m. gruodžio 13 d. jis sudarė 1 357 120 eurų.⁷

nebent kai žala atsirado dėl jų asmeninio veikimo ar neveikimo siekiant padaryti tokią

7 — Remiantis Tarptautinio valiutos fondo duomenimis, http://www.imf.org/external/np/fin/data/rms_mth.aspx?SelectDate=1999-12-31&reportType=CVSDR. Speciali kredito teisė atitinka valiutų krepšelį, kurį sudaro 0,41 euro, 18,4 jenos, 0,0903 JK svaro sterlingų ir 0,632 JAV dolerio.

Savininko atsakomybė nuskendus „Erikai“ buvo apribota maždaug 13 mln. eurų.⁸

8. Konvenciją dėl civilinės atsakomybės papildė FIPOL konvencija, kurią, be kita ko, ratifikavo 23 valstybės narės, bet neratifikavo Bendrija⁹.

9. Konvencija įsteigė Tarptautinį taršos nafta padarytos žalos kompensavimo fondą (toliau taip pat – fondas), kuris pagal FIPOL konvencijos 2 straipsnį suteikia tokio dydžio kompensaciją už taršos žalą, kiek jos nepakanka pagal Konvencijos dėl civilinės atsakomybės suteikiamą apsaugą. Bylai svarbiu laiko momentu fondo atsakomybės suma buvo apribota 135 mln. atsiskaitymo vienetų. Nuskendus „Erikai“ tai sudarė maždaug 185 mln. eurų¹⁰.

10. Pagal 28 straipsnio 4 dalį ratifikuoti, priimti, patvirtinti FIPOL konvenciją ar prisijungti prie jos gali tik tos valstybės, kurios ratifikavo, priėmė, patvirtino Konvenciją dėl civilinės atsakomybės ar prisijungė prie jos.

11. Be to, 1982 m. gruodžio 10 d. Montego Bėje pasirašytos Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos¹¹ (toliau – Jūrų teisės konvencija) 235 straipsnio 3 dalis įpareigoja valstybes bendradarbiauti atsakomybės už jūros aplinkos taršą srityje:

„Siekiant užtikrinti greitą ir adekvatų kompensavimą dėl visos jūros aplinkai padarytos žalos, valstybės bendradarbiauja įgyvendindamos galiojančias tarptautinės teisės normas ir toliau plėtodamos tarptautinę teisę, reglamentuojančią atsakomybę, taip pat klausimais, susijusiais su žalos įvertinimu ir atlyginimu, bei kilusių ginčų sprendimu, o prireikus nustatant adekvataus žalos atlyginimo kriterijus ir procedūras, tokias kaip privalomasis draudimas ar kompensavimo fondai.“

B — Bendrijos teisės aktai

1. Pagrindų direktyva dėl atliekų

12. Pagrindų direktyvos dėl atliekų 1 straipsnyje, be kita ko, pateikiamos atliekų, atliekų gamintojo ir atliekų turėtojo apibrėžtys:

8 — Žr. 2005 m. vasario 15 d. FIPOL direktoriaus raštą 92FUND/EXC.28/4, http://www.iopcfund-docs.org/ds/pdf/92exc2-8-4_e.pdf, p. 2. Taip pat žr. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Bendrijos antrojo priemonių paketo jūrų transporto saugumui gerinti, atsižvelgiant į tanklaivio „Erika“ avariją, COM(2000) 802 galutinis, p. 59.

9 — Pagal http://www.imo.org/includes/blastData.asp/doc_id=693/status.xls, žiūrėta 2008 m. kovo 5 d., Belgija, Bulgarija, Danija, Vokietija, Estija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Kipras, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Nyderlandai, Lenkija, Portugalija, Slovėnija, Suomija, Švedija ir Jungtinė Karalystė yra šios konvencijos šalys, o Čekija, Austrija, Rumunija ir Slovakija nėra.

10 — Raštas 92FUND/EXC.28/4 (nurodyta 8 išnašoje, p. 2).

11 — Trečioji Jungtinių Tautų jūrų teisės konferencija, *Official Documents*, Bd. XVII, 1984, Doc. A/Conf.62/122, p. 157–231.

„Šioje direktyvoje:

ir

- a) „atliekos“ reiškia medžiagą ar daiktą, patenkančią į I priede nustatytas kategorijas, kurių atliekų turėtojas atsikrato, ketina atsikratyti arba privalo atsikratyti;

„Q15 užterštos medžiagos, junginiai ar produktai, susidarantys dėl žemės darbų“.

<...>

- b) „gamintojas“ reiškia visus asmenis, dėl kurių veiklos susidaro atliekos („pirminis gamintojas“) ir (arba) visus asmenis, kurie vykdo pirminį tvarkymą, maišymą ar kitas operacijas, pakeičiančias šių atliekų pobūdį ar sudėtį;

14. Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnyje nustatyta, kas padengia atliekų šalinimo išlaidas:

- c) „turėtojas“ reiškia atliekų gamintoją arba fizinį ar juridinį asmenį, kuris tas atliekas turi;

„Pagal principą „teršėjas moka“, atliekų šalinimo išlaidas privalo padengti:

- d) <...>“

— turėtojas, kurio atliekas tvarko atliekų surinkėjas arba įmonė, kaip numatyta 9 straipsnyje, ir (arba)

13. I priede apibrėžiamos įvairios atliekų grupės, tarp jų ir šios abi:

„Q4 atsitiktinai išsipykusios, pamestos ar avariją patyrusios medžiagos, įskaitant bet kurias medžiagas, įrenginius ir kt., užterštus per tokią avariją“ (Pataisytas vertimas),

— ankstesni turėtojai arba produkto, iš kurio atliekos atsirado, gamintojai.“

2. Direktyva 68/414/EEB dėl strateginių išteklių privalomų atsargų

jungti prie pagrindinių priemonių, ketvirtos konstatuojamosios dalies ir 4 straipsnio¹³.

15. 1968 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyvos 68/414/EEB, įpareigojančios EEB valstybes narės išlaikyti privalomas žalos naftos ir (arba) naftos produktų atsargas¹², 1 straipsnyje valstybės narės įpareigojamos nuolat turėti tokias naftos produktų atsargas, kurių kasdieniam vartojimui šalies viduje užtektų 90 dienų. Pagal 2 straipsnio trečią įtrauką šis įpareigojimas taikomas ir mazutui (tekste kitomis kalbomis – *fuel oil*).

17. Sprendimo 1 straipsnyje valstybės narės įgaliojamos dėl FIPOL konvencijos priimti papildomą priemonę. Šiame kontekste kai kurioms valstybėms leidžiama dalyvauti konvencijoje dėl civilinės atsakomybės ir FIPOL konvencijoje:

„1. Valstybės narės įgaliojamos pasirašyti, ratifikuoti ar prisijungti Europos bendrijos labui prie 1992 m. Tarptautinės konvencijos dėl tarptautinio taršos nafta padarytos žalos kompensavimo fondo įkūrimo 2003 m. protokolo (Papildomojo fondo protokolo) tolesniuose straipsniuose nustatytais sąlygomis.

3. Sprendimas 2004/246/EB dėl FIPOL konvencijos

2. Be to, Čekija, Estija, Liuksemburgas, Vengrija, Austrija ir Slovakija yra įgaliotos prisijungti prie pagrindinių dokumentų.

16. Bendrijos pozicija dėl civilinės atsakomybės konvencijos aiškiai matyti iš 2004 m. kovo 2 d. Tarybos sprendimo 2004/246/EB, kuriuo valstybės narės įgaliojamos Europos bendrijos labui pasirašyti, ratifikuoti arba prisijungti prie 1992 m. Tarptautinės konvencijos dėl tarptautinio taršos nafta padarytos žalos kompensavimo fondo įkūrimo 2003 m. protokolo, kuriuo Austrija ir Liuksemburgas įpareigojami Europos bendrijos labui prisi-

3. Papildomojo fondo protokolo tekstas pridedamas šio sprendimo I priede. Pagrindinių priemonių tekstas pridedamas šio sprendimo II ir III prieduose.

4. Šiame sprendime sąvoka „pagrindinės priemonės“ reiškia 1992 m. protokolą, kuriuo

12 — OL L 308, p. 4; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 12 sk., 1 t., p. 29, su pakeitimais, padarytais 1998 m. gruodžio 14 d. Tarybos direktyva 98/93/EB, OL L 358, p. 100; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 12 sk., 2 t., p. 68.

13 — OL L 78, p. 99; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 50 t., p. 99, su pakeitimais, padarytais 2004 m. rugsėjo 24 d. Tarybos sprendimu 2004/664/EB, pritaikančiu Sprendimą 2004/246/EB dėl Čekijos Respublikos, Estijos, Kipro, Latvijos, Lietuvos, Vengrijos, Maltos, Lenkijos, Slovėnijos ir Slovakijos stojimo, OL L 303, p. 28.

iš dalies pakeičiama 1969 m. Tarptautinė konvencija dėl civilinės atsakomybės už taršos nafta padarytą žalą, ir 1992 m. protokolą, kuriuo iš dalies pakeičiama 1971 m. Tarptautinė konvencija dėl tarptautinio taršos nafta padarytos žalos kompensavimo fondo įkūrimo.

20. Todėl 4 straipsnyje valstybės narės raginamos dėti pastangas, kad padėtų prisijungti Bendrijai:

„Valstybės narės kaip galėdamos greičiau deda pastangas, kad užtikrintų, jog Papildomasis fondo protokolas ir pagrindinės priemonės būtų iš dalies pakeistos, kad padėtų Bendrijai tapti jų susitariančiąja šalimi.“

5. Šiame sprendime „valstybė narė“ reiškia visas valstybes nares, išskyrus Daniją.“

18. 2 straipsnyje valstybės narės raginamos kuo greičiau prisijungti prie Papildomojo fondo protokolo, o valstybės, nurodytos 1 straipsnio 2 dalyje, – prie šio protokolo ir pagrindinių sutarčių.

21. Pagal šio Tarybos sprendimo antrą ir trečią konstatuojamąsias dalis ši sprendimą reikėjo priimti todėl, kad Papildomojo fondo protokolo nuostatos turi poveikį 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentui (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo¹⁴ ir todėl patenka į išimtinę Bendrijos kompetenciją.

19. Pagal ketvirtą konstatuojamąją dalį:

III — Faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir prašymas priimti prejudicinį sprendimą

„Vadovaujantis Papildomuoju fondo protokolu tik nepriklausomos valstybės gali tapti jo šalimis, todėl Bendrija negali Protokolo rati-fikuoti ar prie jo prisijungti ir artimoje ateityje tokia galimybė taip pat nenumatoma.“

22. Italijos elektros gamybos bendrovė *ENEL* sudarė sutartį su *Total International Ltd* dėl likutinio mazuto pristatymo į Italiją. Likutinį

¹⁴ — OL L 12, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42.

mazutą buvo planuojama panaudoti kaip kurą elektrinėje elektros energijai gaminti.

23. Likutinis mazutas gaunamas perdirbant žalią naftą. Lengvesnės žalios naftos sudedamosios dalys, žemoje temperatūroje pereinančios į dujinę agregatinę būseną, pavyzdžiui, perdirbamos į benziną arba mazutą. Esant įprastinei temperatūrai likutinis mazutas, atvirkščiai, yra klampus ir, kad suskystėtų, jį reikia pašildyti.

24. Vykdydama sutartį su *ENEL* bendrove *Total raffinage distribution*, dabar *Total France*, pardavė atitinkamą likutinio mazuto kiekį bendrovei *Total International Ltd*, kuri frachtavo laivą „Erika“ jam nugabenti iki Milaco uosto Sicilijoje. 1999 m. gruodžio 11 ir 12 d. šis laivas nuskendo. Dalis jo krovinio išsiliejo į jūrą ir užteršė Prancūzijos Atlanto pakrantę, kurioje yra ir Mesquer teritorija.

25. Iš pradžių Mesquer savivaldybė priėmė sprendimą ir kreipėsi į bendroves *Total* dėl atliekų, kurias išmetė laivas, šalinimo. Tačiau ji taip pat patyrė išlaidų dėl tvarkymo ir valymo darbų savivaldybės teritorijoje. Bendrovėms *Total France* ir *Total international Ltd*. (toliau – *Total*) ji pareiškė ieškinį dėl šių išlaidų padengimo.

26. Dabar byla nagrinėjama *Cour de Cassation* (kasacinis teismas), kuris pateikė Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

1. Ar perdirbimo procese gautą likutinį mazutą, atitinkantį naudotojo nustatytas specifikacijas, gamintojo skirtą parduoti kaip kurą ir minimą 1968 m. gruodžio 20 d. Direktyvos 68/414/EEB dėl privalomų strateginių atsargų, su pakeitimais, padarytais 1998 m. gruodžio 14 d. Direktyva 98/93/EB, galima pripažinti atlieka 1975 m. liepos 15 d. Direktyvos 75/442 iš dalies pakeistos 1991 m. kovo 18 d. Direktyva 91/156/EEB ir kodifikuotos Direktyva 2006/12/EB, 1 straipsnio prasme?
2. Ar laivu gabentas likutinio mazuto kroviny, išsiliejęs į jūrą, vienas atskirai ar susimaišęs su vandeniu ir nuosėdomis, yra atliekos Direktyvos 2006/12 I priedo Q4 kategorijos prasme?
3. Neigiamai atsakius į pirmąjį klausimą ir teigiamai – į antrąjį, ar likutinio mazuto gamintojas (*Total raffinage distribution*) ir (arba) pardavėjas bei frachtuotojas (*Total international Ltd*) gali būti laikomi atliekų gamintojais ir (arba) turėtojais pagal Direktyvos 2006/12 1 straipsnio b ir c punktus bei šios direktyvos 15 straipsnio taikymo tikslu, nors avarijos, pavertusios produktą atlieka, metu jį gabeno trečiasis asmuo?

27. Nagrinėjant bylą Teisingumo Teisme, 2008 m. sausio 16 d. Paryžiaus *Tribunal de grande instance* įvairiems asmenims, įskaitant skirtingas *Total* grupės bendroves, skyrė baudas dėl „Erikos“ patirtos avarijos. Pagal tą patį sprendimą šie asmenys įvairioms civilinės bylos šalims iš viso turi atlyginti maždaug 192 mln. eurų nuostolių. Apskaičiuojant žalos atlyginimo sumą buvo įtrauktos ir FIPOL fondo išmokos¹⁵. Mesquer savivaldybei turi būti išmokėta 500 000 eurų už suterštą reputaciją¹⁶. Tačiau reikalavimą dėl 67 181,78 euro žalos atlyginimo, kurios fondas nekompensavo, teismas atmetė kaip nepagrįstą¹⁷. Suinteresuotos bendrovės *Total S. A.* kaltė grindžiama laivo „Erika“ pasirinkimu likutiniam mazutui gabenti ir jo kontrole¹⁸. Remiantis spaudos pranešimais bendrovės *Total* šį sprendimą apskundė apeliacine tvarka.

28. Pagal Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnį rašytines pastabas pateikė Mesquer savivaldybė, bendrovės *Total*, Belgijos Karalystė, Prancūzijos Respublika, Italijos Respublika, Jungtinė Karalystė ir Komisija. Visos šalys, išskyrus Belgiją ir Italiją, taip pat dalyvavo 2008 m. sausio 22 d. posėdyje.

15 — 2008 m. sausio 16 d. *Tribunal de grande instance de Paris* sprendimas (9934895010, p. 236), nurodytas remiantis <http://www.fortunes-de-mer.com/documents%20pdf/jurisprudence/Arrets/7%20TC%20Paris%2016012008%20Erika.pdf>.

16 — 2008 m. sausio 16 d. *Tribunal de grande instance de Paris* sprendimas (nurodytas 15 išnašoje, p. 245 ir 274).

17 — 2008 m. sausio 16 d. *Tribunal de grande instance de Paris* sprendimas (nurodytas 15 išnašoje, p. 245).

18 — 2008 m. sausio 16 d. *Tribunal de grande instance de Paris* sprendimas (nurodytas 15 išnašoje, p. 228).

IV — Teisinis vertinimas

29. Iš pradžių reikia nurodyti, kad 1999 m. aplinkybėms taikytina ne kodifikuota Pagrindų direktyvos dėl atliekų redakcija, nurodyta ir prašyme priimti prejudicinį sprendimą, o tuo metu galiojusi redakcija¹⁹.

A — Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtino

30. Bendrovės *Total* teigia, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra hipotetinis, nes žala Mesquer savivaldybei jau visiškai atlyginta ir todėl pagrindinėje byloje nėra suinteresuotumo pareikšti ieškinį teisme. Be to, Mesquer savivaldybė, gavusi išmoką, atsisakė visų kitų reikalavimų, susijusių su šios žalos atlyginimu.

31. Šį savo prieštaravimą *Total* grindžia tuo, kad išimtinėmis aplinkybėmis Teisingumo Teismas, siekdamas įvertinti, ar byla jam teisinga, gali nagrinėti sąlygas, kuriomis jam bylą perdavė nacionalinis teismas²⁰. Iš nusistovėjusios teismo praktikos matyti, kad nacionalinio teismo pateiktą prašymą priimti prejudicinį sprendimą galima atmesti

19 — Žr. 2007 m. gegužės 10 d. Sprendimą *Thames Water Utilities* (C-252/05, Rink. p. I-3883).

20 — 2006 m. liepos 13 d. Sprendimas *Manfredi ir kt.* (C-295/04–C-298/04, Rink. p. I-6619, 27 punktą).

tik tada, jei yra akivaizdu, kad prašymas išaiškinti Bendrijos teisę niekaip nesusijęs su pagrindinės bylos faktais ar dalyku, kai problema yra hipotetinė arba kai Teisingumo Teismui nežinomos faktinės ar teisinės aplinkybės, būtinos norint naudingai atsakyti į jam pateiktus klausimus²¹. Išskyrus šiuos atvejus, Teisingumo Teismas paprastai privalo atsakyti į prejudicinius klausimus dėl Bendrijos teisės nuostatų išaiškinimo²².

32. Kitaip negu, pavyzdžiui, dėl Bendrijos teisės klausimų, dėl kurių prašymas priimti prejudicinį sprendimą gali būti visiškai arba iš dalies hipotetinis, klausimą, ar pagrindinėje byloje yra suinteresuotumas pareikšti ieškinį teisme, iš principo turi įvertinti tik nacionalinis teismas. Todėl per procesą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą Teisingumo Teisme argumentams, kuriais ginčijama tokio vertinimo išvada, keliama ypač dideli reikalavimai.

33. Tai įvertinus negalima atsižvelgti į *Total* argumentus dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepriimtino. Mesquer savivaldybė reikalauja ne tik išmokų, kurias ji tariamai jau gavo, bet taip pat prašo pripažinti, kad *Total* yra įpareigota atlyginti žalą. Ši išvada būtų taikoma ir žalai, kuri atsirastų ateityje.

21 — Žr., be kita ko, 1995 m. gruodžio 15 d. Sprendimą *Bosman* (C-415/93, Rink. p. I-4921, 61 punktas) ir 2006 m. sausio 10 d. Sprendimą *IATA ir ELFAA* (C-344/04, Rink. p. I-403, 24 punktas).

22 — Žr. 21 išnašoje nurodytų sprendimo *Bosman* 59 punktą ir sprendimo *IATA ir ELFAA* 24 punktą.

34. Kokį poveikį turi *Total* nurodomas atsisakymas kitų reikalavimų, gali nustatyti tik nacionalinis teismas. Kadangi šis tariamas atsisakymas turėjo būti žinomas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, reikia manyti, kad jis ieškiniui neprieštaravo.

35. Abejonės dėl nacionalinio ieškinio priimtino galėtų būti grindžiamos taip pat tuo, kad *Tribunal de grande instance* priėmė sprendimą dėl Mesquer savivaldybės reikalavimų kitoms *Total* grupės bendrovėms dėl laivo avarijos. Tačiau ar dėl *lis pendes* tai gali būti procesinė kliūtis šiai bylai nagrinėti, gali nuspręsti ne Teisingumo Teismas, o tik kompetentingas nacionalinis teismas.

36. Tokiomis aplinkybėmis negalima pripažinti, kad pagrindinė byla arba prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra hipotetinio pobūdžio. Vadinas, prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra priimtinas.

B — *Dėl pirmojo klausimo – ar likutinis mazutas yra atlieka?*

37. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar perdirbimo procese gautą likutinių mazutą, atitinkantį naudotojo nustatytas specifikacijas, gamintojo skirtą parduoti kaip kurą ir minimą Direktyvoje dėl privalomų

strateginių išteklių²³, galima pripažinti atlieka Pagrindų direktyvos dėl atliekų 1 straipsnio prasme.

38. Pirmiausia reikia nurodyti, kad niekaip negali būti atsižvelgta į Mesquer savivaldybės argumentus, kad likutinis mazutas, kitaip negu buvo manyta anksčiau, yra kitokios, žemesnės, kokybės produktas, būtent labai kenksminga gamybos liekana, kurios klampumas neatitinka nustatytojo. Teisingumo Teismas neturi kompetencijos tirti faktinių aplinkybių per procesą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą.²⁴ Galimas dalykas, net ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs *Cour de Cassation* kaip kasacinis teismas neturi teisės toliau tirti faktinių aplinkybių. Kadangi prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra susijęs su likutiniu mazutu, kuris atitinka pirkėjo specifikacijas, tolesniam nagrinėjime reikia remtis šia prielaida.

39. Pagal Pagrindų direktyvos dėl atliekų 1 straipsnio a punktą atliekos – tai bet kokios medžiagos arba daiktai, patenkantys į šios direktyvos I priedo kategorijas, kuriuos atliekų turėtojas šalina, ketina arba privalo šalinti.

40. Minėtame priede, kaip ir Europos atliekų sąraše, pateikiamas medžiagų ir daiktų, kurie gali būti pripažinti atliekomis, sąrašas bei sukonkretinama ir paaiškinama ši sąvoka.

Tačiau kadangi priede nurodyta, kad atliekų kategorijai Q16 priskiriamos „bet kurios medžiagos, junginiai ar produktai, neminimi pirmiau išvardytose kategorijose“, šis priedas ir minėtas sąrašas tėra nuorodos²⁵.

41. Svarbiausia veikiau yra tai, ar turėtojas šią medžiagą šalina, ketina arba privalo šalinti²⁶. Todėl atliekos sąvoka Pagrindų direktyvos dėl atliekų prasme negali būti aiškinama siaurai²⁷.

42. Vadinas, kaip pirmiausia reikia išnagrinėti, ar tuo laiko momentu, kai likutinis mazutas dar buvo tanklaivyje, turėtojas jį šalino, ketino arba privalėjo šalinti. Pats produkto gabenimas tanklaiviu nėra nei šalinimo proceso dalis, nei šalinimo įrodymas. Todėl užbaigto šalinimo proceso nėra.

23 — *Cour de Cassation* remiasi Direktyvos 68/414 redakcija su pakeitimais, padarytais Direktyva 98/93.

24 — 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimas *Orfanopoulos ir Oliveri* (C-482/01 ir C-493/01, Rink. p. I-5257, 42 punktas) ir 2006 m. sausio 12 d. Sprendimas *Turn-und Sportunion Waldburg* (C-246/04, Rink. p. I-589, 21 punktas).

25 — Dėl to, kas išdėstyta pirmiau, žr. 2002 m. balandžio 18 d. Sprendimą *Palin Granit ir Vehmassalon Kansanterveystyön Kuntayhtymän hallitus* (C-9/00, Rink. p. I-3533, 22 punktas) ir 2007 m. gruodžio 18 d. Sprendimus *Komisija prieš Italiją* (C-194/05, Rink. p. I-11661, 34 punktas, C-195/05, Rink. p. I-11699, 32 punktas, ir C-263/05, Rink. p. I-11745, 32 punktas).

26 — 1997 m. gruodžio 18 d. Sprendimas *Inter Environnement Wallonie* (C-129/96, Rink. p. I-7411, 26 punktas), 2007 m. kovo 1 d. Sprendimas *KVZ retex* (C-176/05, Rink. p. I-1721, 51 punktas) ir sprendimas *Komisija prieš Italiją* (nurodytas 25 išnašoje).

27 — Žr. 2000 m. birželio 15 d. Sprendimą *ARCO Chemie Nederland ir kt.* (C-418/97 ir C-419/97, Rink. p. I-4475, 37–40 punktai), sprendimą *Palin Granit* (nurodytas 25 išnašoje, 23 punktas), 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Van de Walle ir kt.* (C-1/03, Rink. p. I-7613, 45 punktas), sprendimą *KVZ* (nurodytas 26 išnašoje, 61 punktas) ir sprendimą *Komisija prieš Italiją* (C-194/05, nurodytas 25 išnašoje, 33 punktas, C-195/05, nurodytas 25 išnašoje, 35 punktas ir C-263/05, nurodytas 25 išnašoje, 33 punktas).

43. Pareiga šalinti²⁸, pavyzdžiui, atsiranda tada, kai nagrinėjama medžiaga negali būti teisėtai panaudojama. Pareiga šalinti likutinių mazutą būtų tada, jei būtų nevykdomi 1999 m. balandžio 26 d. Tarybos direktyvos 1999/32/EB dėl sieros kiekio sumažinimo tam tikrose skystojo kuro rūšyse, iš dalies keičiančios Direktyvą 93/12/EEB²⁹, reikalavimai. Tačiau bylai reikšmingu laiko momentu, 1999 m. gruodį, tokios Bendrijos teisės normos taikomos nebuvo ir, be to, atrodo, kad tokia situacija neįmanoma, jei, kaip preziumuojama prašyme priimti prejudicinį sprendimą, likutinis mazutas atitiko pirkėjo specifikacijas.

44. Vadinasi, reikia nustatyti, ar turėtojas likutinių mazutą ketino šalinti. Pagrindų direktyvoje dėl atliekų nenurodyti jokie svarbūs kriterijai, kaip nustatyti turėtojo ketinimą šalinti atitinkamą medžiagą arba daiktą. Tačiau Teisingumo Teismas, į kurį ne kartą buvo kreiptasi su klausimu dėl įvairių medžiagų kvalifikavimo atliekomis, nurodė tam tikrus pagrindus, kuriais remiantis turi būti vertinamas turėtojo ketinimas³⁰. Nustatant reikia įvertinti visas aplinkybes, atsižvelgiant į šios direktyvos tikslą ir siekiant nepažeisti jos veiksmingumo³¹.

45. Mesquer savivaldybė savo argumentą, kad likutinis mazutas yra atlieka, grindžia prielaida, jog jis yra gamybos liekana. Gamybos liekana – tai produktas, kurio nebuvo siekiama pagaminti tolesniam naudojimui³². Jei turėtojas ekonomiškai naudingomis sąlygomis negali be iš anksto numatyto perdirbimo panaudoti šio produkto iš naujo, jis turi būti suprantamas kaip našta, kurią turėtojas siekia „pašalinti“, ir todėl iš esmės yra atlieka³³.

46. Tačiau aš, kaip ir kitos proceso šalys, nemanau, kad likutinis mazutas, bent jau nagrinėjamos bylos aplinkybėmis, iš tiesų yra gamybos liekana. Atvirkščiai, tai – produktas. Nors, remiantis Jungtinės Karalystės duomenimis, likutinis mazutas neišvengiamai atsiranda žalios naftos gamybos procese, tačiau taip susidaro ir kiti skilimo produktai, kuriuos naftos perdirbimo įmonės gamina iš naftos.

47. Tai patvirtina ir informacinis dokumentas apie geriausias turimas naftos ir dujų perdirbimo įmonių technologijas³⁴. Šį dokumentą Direktyvos dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės pagrindu parengė Komisija, bendradarbiaudama su valstybių narių ekspertais³⁵. Remiantis juo,

28 — Šiuo klausimu žr. sprendimą KVZ (nurodytas 26 išnašoje, 53 ir tolesni punktai).

29 — OL L 121, p. 13; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 24 t., p. 17, paskutinį kartą iš dalies pakeista 2005 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/33/EB, OL L 191, p. 59.

30 — Sprendimas *Palin Granit* (nurodytas 25 išnašoje, 25 punktas). Taip pat žr. mano 2006 m. rugsėjo 7 d. išvadą, pateiktą byloje KVZ *retex* (C-176/05, Rink. p. I-1721, 73 punktas).

31 — Sprendimas *ARCO Chemie Nederland ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 73 punktas).

32 — Sprendimas *ARCO Chemie Nederland ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 84 punktas) ir sprendimas *Komisija prieš Italiją* (C-194/05, nurodytas 25 išnašoje, 34 punktas, C-195/05, nurodytas 25 išnašoje, 36 punktas, ir C-263/05, nurodytas 25 išnašoje, 34 punktas).

33 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 46 punktas) ir – *a contrario* – sprendimas *Komisija prieš Italiją* (C-194/05, nurodytas 25 išnašoje, 37 ir kt. punktai, C-195/05, nurodytas 25 išnašoje, 39 ir kt. punktai, ir C-263/05, nurodytas 25 išnašoje, 37 ir kt. punktai).

34 — 2003 m. vasario mėn.: http://ec.europa.eu/comm/environment/ipcc/brefs/ref_bref_0203.pdf, p. 1.

35 — 1996 m. rugsėjo 24 d. Tarybos direktyva 96/61/EB (OL L 257, p. 26; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 3 t., p. 80).

naftos perdirbimo įmonės gamtines žaliavas, kaip antai žalią naftą arba dujas, perdirba į rinkoje realizuojamus produktus, pirmiausia degalus transporto sektoriui, šilumos ir energijos gamybai skirtą kurą pramonės sektoriui ir privatiems namų ūkiams, žaliavą chemijos pramonei, specialius produktus, kaip antai tepalą, parafiną, vašką arba bitumą, taip pat energiją garų ir elektros energijos pavidalu kaip naftos perdirbimo įmonių šalutinį produktą.

48. Taigi nurodytas informacinis dokumentas likutinio mazuto nekvalifikuoja kaip naftos perdirbimo įmonės atliekos³⁶. Lygiai taip pat likutinio mazuto gamybos mažinimo jis nenurodo kaip siektino geriausių turimų technologijų tikslo Direktyvos dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės prasme.

49. Tuo labiau likutinis mazutas turi būti laikomas produktu tada, kai jis, kaip matyti iš prejudicinio klausimo nagrinėjamoje byloje, buvo pagamintas pagal pirkėjo specifikacijas. Tokiu atveju jis yra būtent techninio pasirinkimo pasekmė, vadinasi, produktas, kurį

buvo siekiama pagaminti tolesniam naudojimui³⁷. Tokiam techniniam pasirinkimui nereikėtų kelti per didelių reikalavimų, nes daugelis gamybos procesų reikalauja lygia-grečiai gaminti produktus, kurių patrauklumas nėra vienodas, tačiau, nepaisant to, integruotos ir efektyvios gamybos sąlygomis visus juos siekiama gaminti.

50. Atsižvelgiant į kuro ypatumus, numatyto deginimo negalima laikyti šalinimo procesu, kuris leistų daryti išvadą dėl ketinimo šalinti³⁸. Atvirkščiai, tai panaudojimo būdas, panašus į kitų derivatų, kurie neginčijami laikomi produktais, panaudojimo būdus³⁹.

51. Todėl kuras, koks yra likutinis mazutas, iš principo nėra naftos perdirbimo proceso liekana, o produktas, kurio buvo siekiama.

52. Galiausiai šią išvadą patvirtina ta aplinkybė, kad remiantis prejudiciniu klausimu likutinis mazutas yra įtrauktas į Direktyvą 68/414 dėl strateginių išteklių privalomų

36 — Nurodytas 34 išnašoje, p. 379. Atliekoms priskiriamas dumblas, panaudoti katalizatoriai, filtrų molis ir deginimo pelenai bei, pavyzdžiui, kaip kitos atliekų frakcijos, reakcijų produktai, gauti šalinant sierą iš išmetamųjų dujų, lakūs pelenai, stambūs pelenai, panaudota aktyvintoji anglis, išmetamųjų dujų dulkės, neorganinės druskos, kaip antai amonio sulfatas, bei kalkės, gautos ruošiant vandenį, naftos produktais užteršta žemė, bitumas, gatvių valymo liekanos, panaudotos rūgštys ir šarmai bei chemikalai.

37 — 2004 m. sausio 15 d. Nutartis *Saetti ir Frediani* (C-235/02, Rink. p. I-1005, 45 punktas).

38 — Sprendimas *ARCO Chemie Nederland ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 44 ir tolesni punktai, tačiau kaip tam prieštaraujantį žr. 85 punktą), sprendimas *Palin Granit* (nurodytas 25 išnašoje, 27 punktas) ir 2004 m. lapkričio 11 d. Sprendimas *Niselli* (C-457/02, Rink. p. I-10853, 37 punktas).

39 — Žr. nutartį *Saetti ir Frediani* (nurodyta 37 išnašoje, 45 punktas).

atsargų. Negalima daryti prielaidos apie ketinimą šalinti, jei valstybėms narėms nustatyta pareiga turėti pakankamas likutinio mazuto atsargas⁴⁰. Atvirkščiai, pareiga kaupti atsargas rodo, kad sukaupto likutinio mazuto sunaudojimas yra garantuotas, o tai irgi paneigia prielaidą dėl pripažinimo atlieka⁴¹.

53. Priešingai negu teigia Mesquer savi-valdybė, dėl likutinio mazuto ir jo naudojimo atsirandanti ypatinga grėsmė aplinkai šio vertinimo taip pat nepaneigia. Nors Teisingumo Teismas tokią grėsmę pripažino įrodymu, kad egzistuoja ketinimas šalinti, tačiau šiam įrodymui, palyginti su kitais pagrindais, tenka antraeilis vaidmuo⁴². Daugeliui produktų būdingos grėsmės aplinkai keliančios savybės arba bent jau jų naudojimas gali turėti neigiamą poveikį aplinkai. Tačiau tokia grėsmė nereikalauja taikyti teisės aktų dėl atliekų, jos atveju turi būti taikomi specialūs tokius produktus ir (arba) jų naudojimą reglamentuojantys teisės aktai.

54. Greičiau būtų galima daryti prielaidą, kad tai yra gamybos liekana, kai potencialus kuras gaunamas gamybos proceso metu, kuriuo iš esmės siekiama kitų produktų. Todėl Teisingumo Teismas vadinamuosius

LUWA-Bottoms, gaunamus iš (toliau nesukonkretinto) angliavandenilių nuotėkio, pripažino gamybos liekana, gaunama gaminant propileno oksidą ir tret-butilo alkoholi⁴³.

55. Tačiau naftos perdirbimo įmonėse gaunamą likutinį mazutą galima laikyti gamybos liekana tik tada, kai dėl ypatingų aplinkybių, pavyzdžiui, sumažėjusios paklausos, arba reguliavimo priemonių jis būtų laikomas našta, kurią turėtojas ketina arba privalo šalinti. Tokiomis aplinkybėmis, kurių esant nagrinėjamu atveju nėra pagrindo teigti, būtų galima paneigti atliekos savybę tik tada, kai pakartotinis panaudojimas nėra vien numanomas, bet tikras, nereikalauja išankstinio perdirbimo ir yra gamybos proceso tęsinys⁴⁴.

56. Tokia apribojimų išimtis buvo taikoma uolienų likučių panaudojimui – užpildymo operacijoms toje pačioje kalnakasybos įmonėje. Šiuo atveju tai buvo teisinga, ypač siekiant atskirti juos nuo kalnakasybos atliekų, kurių panaudojimas kitose srityse yra galimas, bet negarantuotas⁴⁵.

40 — Tačiau likutinio mazuto kvalifikavimas pagal mokesčių teisės aktus, priešingai negu teigia *Total*, neleidžia daryti išvados dėl ketinimo šalinti.

41 — Žr. nutartį *Saetti ir Frediani* (nurodyta 37 išnašoje, 45 punktą).

42 — Sprendimas *ARCO Chemie Nederland ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 66 ir paskesni punktai).

43 — Sprendimas *ARCO Chemie Nederland ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 84 ir paskesni punktai).

44 — Sprendimas *Palin Granit* (nurodytas 25 išnašoje, 36 punktą) ir sprendimas *Komisija prieš Italiją* (C-194/05, nurodytas 25 išnašoje, 37 ir kt. punktai, C-195/05, nurodytas 25 išnašoje, 39 ir kt. punktai ir C-263/05, nurodytas 25 išnašoje, 37 ir kt. punktai).

45 — 2003 m. rugsėjo 11 d. Sprendimas *AvestaPolarit Chrome* (C-114/01, Rink. p. I-8725, 36 ir paskesni punktai).

57. Tačiau šios išimties nereikėtų suprasti kaip baigtinės, pirmiausia gavybos proceso tęstinumo atžvilgiu. Nagrinėjamu atveju galima abejoti tęstinumu, nes likutinis mazutas dar gabenamas nemažą atstumą prieš jį panaudojant. Tačiau jei produkto panaudojimas, jo papildomai neapdirbus, yra garantuotas ir gamintojui ekonomiškai naudingas, reikia atmesti ir galimybę, kad ši liekana yra našta, kurią ketinama šalinti⁴⁶.

58. Taigi apibendrinus į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip, kad perdirbimo procese gautas likutinis mazutas, atitinkantis naudotojo nustatytas specifikacijas, gamintojo skirtas parduoti kaip kuras ir minimas Direktyvoje 68/414 dėl privalomų strateginių išteklių, nėra atlieka Pagrindų direktyvos dėl atliekų 1 straipsnio prasme.

C — Dėl antrojo klausimo – ar į jūrą išsilies likutinis mazutas yra atlieka?

59. Antruoju klausimu *Cour de Cassation* siekia sužinoti, ar laivu gabentas likutinio mazuto krovinys, nuskendus laivui išsilies į jūrą, yra atliekos – vienas atskirai ar

susimaišęs su vandeniu ir nuosėdomis – Pagrindų direktyvos dėl atliekų I priedo atliekų kategorijos Q4 prasme.

60. Vis dėlto Belgija, o ir bendrovės *Total* mano, kad taikant Konvenciją dėl civilinės atsakomybės negali būti taikoma Pagrindų direktyva dėl atliekų. Pagal šios konvencijos III straipsnio 4 dalį ieškiniai dėl kompensacijos už taršos žalą negali būti pareikšti saviņinkams ir kitiems asmenims kitaip nei pagal šią Konvenciją.

61. Tačiau dėl antrojo klausimo Konvencija dėl civilinės atsakomybės yra nesvarbi jau vien todėl, kad joje nėra nuostatų, reglamentuojančių nuskendus tanklaiviui į jūrą išsiliesių naftos produktų kvalifikavimą kaip atliekų. Atvirkščiai, Konvenciją dėl civilinės atsakomybės reikia išnagrinėti vėliau, nagrinėjant trečiąjį klausimą, kuris susijęs su teisine atsakomybe už atliekas, vadinasi, ir atsakomybe už padarytą žalą.

62. Bendrovės *Total* ir toliau teigia, kad klausimas, ar į jūrą išsilies likutinis mazutas tampa atlieka, yra akivaizdžiai nesvarbus pagrindinei bylai. Čia kalbama tik apie likutinį mazutą, kuris užtersė Mesquer savivaldybės pakrantės teritoriją. Tokiomis aplinkybėmis į šią klausimo dalį atsakyti nereikia.

⁴⁶ — 2005 m. rugsėjo 8 d. Sprendimai *Komisija prieš Ispaniją* (C-416/02, Rink. p. I-7487, 87 ir paskesni punktai, ir C-121/03, Rink. p. I-7569, 58 ir paskesni punktai).

63. Vis dėlto šis argumentas prieštarauja *Total* argumentui dėl antros klausimo dalies. Ten *Total* teigia, kad likutinio mazuto, vandens ir nuosėdų mišinys, kuriuo buvo užteršta pakrantė, gali būti laikomas atliekomis tik tada, kai yra pareiga šalinti likutinį mazutą. Tokia pareiga, jos atsiradimo momentu susijusi vien tik su likutiniu mazutu, gali atsirasti tik tada, jei likutinis mazutas atlieka tapo dar prieš susimaišymą.

64. Todėl, remiantis pačių bendrovių *Total* argumentu, pirmoji klausimo dalis yra tikrai svarbi ir į ją turi būti atsakyta.

65. Be to, *Total* nuomone, kuri panaši į mano pirmiau išsakytąją, išsiliejusi medžiaga turi būti vertinama būtent kartu su užteršta medžiaga⁴⁷. Tokiu atveju svarbu, ar mišinys šalinamas, ketinama jį šalinti ar privaloma šalinti. Tam tikromis aplinkybėmis toks vertinimas gali būti prasmingas, ypač tada, kai nebegalima nustatyti mišinio sudedamųjų dalių kilmės.

66. Vis dėlto, siekiant nustatyti atsakomybę dėl atsiradusių atliekų, kaip antai šioje byloje nagrinėjant trečiąją klausimą, tirti mišinį

nėra prasmės. Ši atsakomybė paprastai būna susijusi būtent su konkrečių sudedamųjų dalių, nagrinėjamu atveju – likutinio mazuto, likimu, o kitos sudedamosios dalys atliekomis tampa dėl užterštumo likutiniu mazutu. Todėl reikia išnagrinėti, ar likutinis mazutas tapo atlieka.

67. Direktyvos 75/442 I priedo „Atliekų kategorijos“ Q 4 punkte nurodytos „atsitiktinai išsipylusios, pamestos ar avariją patyrusios medžiagos, įskaitant bet kurias medžiagas, įrenginius ir kt., užterštus per tokią avariją“. Tai požymis, leidžiantis jas įtraukti į atliekų sąvokos taikymo sritį. Tačiau to nepakanka, kad atsitiktinai išsilieję ir taršą sukėlę degalai būtų pripažinti atliekomis⁴⁸. Kaip buvo nustatyta nagrinėjant pirmąją klausimą, medžiaga ar daiktas yra atlieka Pagrindų direktyvos dėl atliekų 1 straipsnio a punkto pirmosios pastraipos prasme tik tada, kai turėtojas ją šalina, ketina ar privalo šalinti⁴⁹.

68. Likutinio mazuto išsiliejimas nuskendus tanklaiviui, nesant kitų specialių pagrindų, nėra nei ketinimas šalinti, nei pareiga šalinti. Vis dėlto reikia nustatyti, ar turėtojas pašalino likutinį mazutą, šiam išsiliejant.

47 — Žr. mano 2004 m. sausio 29 d. išvadą, pateiktą byloje *Van de Walle ir kt.* (C-1/03, Rink. p. I-7613, 24 punktas).

48 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 43 punktas).

49 — Žr. pirmiau 39 ir paskesnius punktus.

69. Šia prasme Teisingumo Teismas sprendime *Van de Walle* pagal analogiją rėmėsi teismo praktika dėl gamybos liekanų. Byla buvo susijusi su degalais, kurie iš degalinės rezervuaro išsiliejo į aplink esantį dirvožemį.

70. Teisingumo Teismas nurodė, kad produktas, kurio nebuvo siekiama pagaminti tolesniam naudojimui ir kurio turėtojas ekonomiškai naudingomis sąlygomis negali be iš anksto numatyto perdirbimo panaudoti iš naujo, turi būti suprantamas kaip našta, kurią turėtojas siekia „pašalinti“⁵⁰.

71. Kaip pripažino Teisingumo Teismas, akivaizdu, kad netyčia išsilieję degalai, užteršę dirvožemį bei gruntinius vandenius, (irgi) nėra produktai, kurie gali būti dar kartą naudojami jų prieš tai neperdirbus. Iš tiesų jų pateikimas į rinką labai rizikingas, o net ir darant prielaidą, kad tai įmanoma, reikalauja išankstinių veiksmų, kurie turėtojui ekonomiškai nenaudingi. Todėl šie degalai yra medžiagos, kurių turėtojas neketino gaminti ir kurias jis, nors ir netyčia, „pašalino“ jas platindamas⁵¹.

72. Kaip nurodo Prancūzija, Italija, Jungtinė Karalystė ir Komisija, tas pats taikytina ir likutiniam mazutui, kuris išsilieja nuskendus tanklaivui ir susimaišo su vandeniu ir nuosėdomis. Jo panaudojimas yra, švelniai tariant, negarantuotas, jei ne visiškai neįmanomas. Vadinasi, likutinio mazuto turėtojas jį gabendamas pašalino, nors ir netyčia.

73. Teisingumo Teismas sprendime *Van de Walle* toliau pripažino, kad dėl atsitiktinio degalų išsiliejimo užteršta žemė taip pat turi būti priskiriama atliekoms. Galiausiai šiuo atveju jie nėra atskirti nuo užteršto dirvožemio ir gali būti panaudoti ar pašalinti tik tada, jei tas dirvožemis taip pat bus išvalytas⁵².

74. Šią išvadą taip pat galima taikyti nagrinėjamai bylai. Likutinis mazutas tik tada gali būti apdorotas pagal teisės aktus dėl atliekų, jei kartu su juo atitinkamai bus apdorotas su juo susimaišęs vanduo ir nuosėdos, nesvarbu, ar atskiriant sudedamąsias dalis, ar jas šalinant arba panaudojant kartu.

75. Sprendimas *Van de Walle ir kt.*, be kita ko, teisinėje literatūroje sulaukė kritikos,

50 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 46 punktas).

51 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 47 punktas), kurį patvirtino sprendimas *Thames Water Utilities* (nurodytas 19 išnašoje, 28 punktas).

52 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 52 punktas).

dažniausiai dėl praktinių pasekmių⁵³. Buvo ne tik priekaištaujama dėl pačiam sprendime ar bent jau išvadoje nagrinėjamų argumentų, kurie esą netinkami, bet ir teisingai kaltinama, kad nebuvo atsižvelgta į Pagrindų direktyvos dėl atliekų šeštą konstatuojamąją dalį⁵⁴. Joje nurodyta, kad „<...> efektyvus ir nuoseklus atliekų šalinimo reglamentavimas, netrukdamas Bendrijos vidaus prekybai ir nedarantis įtakos konkurencijos sąlygoms, turėtų būti taikomas kilnojamajam turtui, kurio savininkas atsikrato arba privalo atsikratyti pagal galiojančius nacionalinės teisės reikalavimus <...>“.

76. Vis dėlto šioje konstatuojamojoje dalyje nekilnojamas turtas nėra privalomai šalinamas iš Pagrindų direktyvos dėl atliekų taikymo srities. Daugiausia galima daryti išvadą, kad direktyva iš principo nesiekia reglamentuoti nekilnojamojo turto. Tačiau

išvada dėl atliekų teisės aktų netaikymo prieštarautų toje pačioje konstatuojamojoje dalyje numatytam tikslui – efektyviam ir nuosekliam atliekų šalinimo ir panaudojimo reglamentavimui tuo atveju, kai kilnojamas turtas, susimaišęs su žeme, tampa nekilnojamoju. Atvirkščiai, reikia užkirsti kelią tam, kad tokiu būdu atliekoms būtų galima netaikyti teisės dėl atliekų⁵⁵.

77. Be to, šiuo metu Taryba ir Parlamentas svarsto pasiūlymą dėl Pagrindų direktyvos dėl atliekų naujos redakcijos, kuris, be kita ko, numato, kad direktyva netaikoma žemei (vietoje), įskaitant neiškastą užterštą dirvožemį, ir nuolat toje žemėje stovintiems pastatams⁵⁶.

78. Teisingumo Teismas, jau vien atsižvelgdamas į vykstančią teisėkūros procedūrą, neturėtų užbėgti teisės aktų leidėjams už akių, suabejodamas savo teismo praktika šiuo klausimu.

79. Galiausiai reikia nurodyti, kad pagal Pagrindų direktyvos dėl atliekų 2 straipsnio 1 dalies b punkto iv papunktį naftos atliekos

53 — Žr., pavyzdžiui, Ludger-Anselm Versteijl „Altlast = Abfall – Vom Ende des „beweglichen“ Abfallbegriffs“, *Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht*, 2004 m., p. 1297, Lucas Bergkamp „A new court-made environmental liability regime for Europe“, 2004 m., 4 *Environmental Liability* p. 171, Philippe Billet „Le déchet, qualification incertaine des sols pollués“, *Revue juridique de l'environnement*, 2005 m., p. 309, Frank Petersen ir Melanie Lorenz „Das „Van de Walle“-Urteil des EuGH – Sanierung von Altlasten nach Abfallrecht?“, *Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht* 2005 m., p. 257, Christoph Riese ir Nora Karsten „Ist unausgeöffneter kontaminierter Boden Abfall?“, *Zeitschrift für Umweltrecht*, 2005 m., p. 75, Heike Jochum „Neues zum europäischen Bodenschutz- und Abfallrecht – Sind die bodenschutzrechtlichen Bestimmungen der Umwelthaftungsrichtlinie und die Abfallrichtlinie nach dem „Spätenprinzip“ zu trennen?“, *Neue Zeitschrift für Verwaltungsrecht*, 2005 m., p. 140, Nikolaus Schultz „Ein Jahr nach „van de Walle“ – viel Lärm um nichts?“, *Zeitschrift für europäisches Umwelt- und Planungsrecht*, 2005 m., p. 230, Lothar Knopp „EuGH erweitert Abfallbegriff für Altlasten – erhebliche Kostenrisiken nicht ausgeschlossen“, *Betriebs-Berater*, Nr. 51/52 2004 m., I. Daniel Lawrence „European Court lays waste to contaminated land“, *Construction law*, 2005 m. sausis ir vasaris, p. 26, Stephan Müller „Zählen verseuchte Grundstücke neuerdings zum Abfall?“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2004 m. gruodžio 1 d., p. 25.

54 — Žr. Billet (nurodytas 53 išnašoje, p. 318 ir kt.), Riese ir Karsten (nurodytas 53 išnašoje, p. 77), Petersen ir Lorenz (nurodytas 53 išnašoje, p. 258) ir Schultz (nurodytas 53 išnašoje, p. 231) bei iš esmės visiškai pritariančias Anno Oexle pastabas „Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht“, 2004 m., p. 627 (628), ir Jens Hamer „Bodenschutz und Umwelthaftungsrecht made in Luxembourg“, *European Law Reporter*, 2004 m., p. 477 (482).

55 — Taip pat žr. Hamer (nurodytas 54 išnašoje, p. 482).

56 — Tarybos bendrosios pozicijos dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl atliekų ir dėl tam tikrų direktyvų panaikinimo 2 straipsnio 1 dalies b punktas, 2007 m. lapkričio 20 d. Tarybos dokumentas 11406/07, kuriam Komisija pritaria, 2008 m. sausio 9 d. COM(2007) 863. Panašus, bet riboto pobūdžio apribojimas numatytas 2005 m. gruodžio 21 d. Komisijos pasiūlymo 2 straipsnio 1 dalies f punkte, COM(2005) 667, OL C 70, p. 6. Tačiau per pirmąjį svarstymą 2007 m. vasario 13 d. Europos Parlamentas, atrodo neatsižvelgdamas į nuolatinio komiteto atskaitą, šį apribojimą atmetė, OL C 287 E, p. 136 (141).

nepašalinamos iš direktyvos taikymo srities. Pagal šią nuostatą direktyva netaikoma nuotekoms, išskyrus skystas atliekas, jei nuotekoms jau yra taikomi kiti teisės aktai. Naftos atliekos nėra nuotekos, nes jos atsiranda ne dėl vandens naudojimo ir (arba) sunaudojimo. Jei jos iš viso (dar) skystos, jos greičiau laikytinos skystomis atliekomis.

80. Todėl į antrąjį klausimą reikia atsakyti taip, kad paskendus tanklaiviui į jūrą išsiliejęs ir su vandeniu bei nuosėdomis susimaišęs likutinis mazutas yra atlieka Pagrindų direktyvos dėl atliekų prasme.

D — *Dėl trečiojo klausimo — atsakomybė dėl išlaidų, susijusių su likutinio mazuto išsiptylimu, padengimo*

81. Trečiuoju klausimu *Cour de Cassation* siekia sužinoti, ar bendrovės *Total*, kaip likutinio mazuto gamintojos ir (arba) pardavėjos bei frachtuotojos, gali būti laikomos atliekų gamintojomis ir (arba) turėtojais pagal Pagrindų direktyvos dėl atliekų 1 straipsnio b ir c punktus ir šios direktyvos 15 straipsnio taikymo tikslu, nors avarijos, pavertusios produktą atlieka, metu jį gabeno trečiasis asmuo.

82. Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnyje nustatyta, kas privalo padengti atliekų šalinimo išlaidas. Rėmimasis šia nuostata rodo, kad trečiuoju klausimu siekiama sužinoti, ar *Total* grupės bendrovės privalo padengti išsiliejusio likutinio mazuto šalinimo išlaidas.

1. Dėl Pagrindų direktyvos dėl atliekų ir Konvencijos dėl civilinės atsakomybės ryšio

83. Bendrovės *Total* ir Belgija teigia, kad Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnis negali būti taikomas, nes atsakomybę dėl išlaidų, susijusių su taršos nafta padaryta žala, padengimo galutinai reglamentuoja Konvencija dėl civilinės atsakomybės ir FIPOL konvencija. Atsakomybė už taršos nafta padarytą žalą „numetama“ laivo savininkui, tačiau kitiems, ypač laivo frachtuotojui, kaip antai *Total international Ltd.*, reikalavimai negali būti reiškiami. Siekiant papildyti ribotą laivo savininko atsakomybę taršos nafta padaryta žala kompensuojama iš Tarptautinio fondo pagal FIPOL konvenciją, išmokant tam tikro dydžio sumą, neviršijančią joje nustatytos leistinos atsakomybės dydžio. Nagrinėjamu atveju pirmiausia esą taikomi šie teisės aktai, o ne Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnis.

84. Nors abi konvencijas ratifikavo beveik visos valstybės narės, tačiau jų nėra

ratifikavusi Bendrija. Todėl jos nėra Bendrijos teisės dalis ir, priešingai negu per posėdį nurodė *Total*, nėra privalomos Bendrijai⁵⁷. Komisija per posėdį taip pat teisingai pabrėžė, kad abi konvencijos nėra privalomos Bendrijai kaip tarptautinės paprotinės teisės aktai⁵⁸. Taigi Teisingumo Teismas per procesą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą šių konvencijų aiškinti negali⁵⁹. Tačiau, nepaisant to, kad šios konvencijos neturi privalomojo poveikio Bendrijai, jis gali įvertinti, ar jos kliudo taikyti Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnį.

Dėl Sprendimo 2004/246

85. *Total* remiasi Sprendimu 2004/246, kuriuo valstybės narės įgaliojamos Europos bendrijos labui pasirašyti, ratifikuoti arba prisijungti prie 1992 m. Tarptautinės konvencijos dėl tarptautinio taršos nafta padarytos žalos kompensavimo fondo įkūrimo 2003 m. protokolo, kuriuo Austrija ir Liuksemburgas

įpareigojami Europos bendrijos labui prisijungti prie pagrindinių priemonių.

86. Šį sprendimą galima suprasti taip, kad Bendrija leido valstybėms narėms nukrypti nuo Bendrijos teisės aktų tiek, kiek buvo reikalinga siekiant prisijungti prieš šio papildomo protokolo. Tada Konvencijos dėl civilinės atsakomybės nuostatas pagal Sprendimo 2004/246 1 straipsnio 4 dalį galima laikyti šių leistinų nukrypimų dalimi.

87. Kadangi Konvencija dėl civilinės atsakomybės nukrypsta nuo Pagrindų direktyvos dėl atliekų, Sprendimas 2004/246, galimas dalykas, turėjo būti grindžiamas Sutarties 175 straipsnyje numatyta aplinkos apsauga. Tačiau, kol Sprendimas nėra panaikintas arba paskelbtas negaliojančiu, reikia manyti, kad bent jau suinteresuotieji asmenys gali pasitikėti Konvencijos, prie kurios prisijungė atitinkama valstybė ir kuriai pritarė Bendrija, taikytinumu.

88. Vis dėlto Sprendimas 2004/246 buvo priimtas tik praėjus keletui metų po „Erikos“ nuskendimo. O pareiga padengti naftos atliekų šalinimo išlaidas iš esmės atsirado tuo laiko momentu, kai įvyko avarija. Sprendime 2004/246 nėra jokios nuorodos į tai, kad tam tikromis aplinkybėmis šią pareigą būtų galima panaikinti atgaline data. Kadangi išlaidų padengimas nėra bausmė, nėra pagrindo manyti, kad švelniausio baudžia-

57 — Žr. mano 2007 m. lapkričio 20 d. išvadą, pateiktą byloje *Intertanko ir kt.* (C-308/06, 37 ir paskesni punktai, su papildomomis nuorodomis), susijusią su Tarptautine konvencija dėl teršimo iš laivų prevencijos (Marpol 73/78).

58 — Dėl tarptautinės paprotinės teisės privalomumo žr. 1992 m. lapkričio 24 d. Sprendimą *Poulsen ir Diva Navigation* (C-286/90, Rink. p. I-6019, 9 ir kt. punktai) ir 1998 m. birželio 16 d. Sprendimą *Racke* (C-162/96, Rink. p. I-3655, 45 punktas).

59 — Žr. 1993 m. rugpjūčio 2 d. Sprendimą *Levy* (C-158/91, Rink. p. I-4287, 21 punktas), 1994 m. liepos 14 d. Sprendimą *Peralta* (C-379/92, Rink. p. I-3453, 16 ir kt. punktai) ir 1997 m. sausio 14 d. Sprendimą *Centro-Com* (C-124/95, Rink. p. I-81, 58 punktas).

mojo įstatymo taikymo principas⁶⁰ kliudytų taikyti Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnio.

89. Tokiomis aplinkybėmis svarbi yra teisinė situacija, kuri buvo tuo laiko momentu, kai atsirado prievolės pagal teisės aktus dėl atliekų. Todėl Sprendimas 2004/246 nagrinėjama bylai nėra svarbus.

91. Negalima atmesti galimybės, kad Direktyva 2004/35 patikslina Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnį ir todėl joje esanti nukrypti leidžianti nuostata dėl Konvencijos dėl civilinės atsakomybės, galimas dalykas, taip pat turi poveikį Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsniui. Tačiau Teisingumo Teismas nagrinėjamu atveju dėl to nuspręsti neturi. Direktyva 2004/35 buvo priimta po šios bylos dalyku esančių įvykių ir turėjo būti perkelta į nacionalinę teisę iki 2007 m. balandžio 30 dienos. Ji netaikoma žalai, atsiradusiai dėl emisijos, įvykių ar atsitikimų, įvykusių iki šios datos.

Dėl Jūrų teisės konvencijos 235 straipsnio

Dėl Direktyvos 2004/35/EB

90. Toliau bendrovės *Total* ir Belgija kaip argumentą, kodėl negalima taikyti Pagrindų direktyvos dėl atliekų, nurodo Direktyvą 2004/35 dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą⁶¹. Pagal šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalį ji netaikoma aplinkos žalai arba tokios žalos neišvengiamai grėsmei, kurią sukelia įvykis, atsakomybę už kurį arba kompensaciją reglamentuoja Konvencija dėl civilinės atsakomybės, jei ši konvencija galioja atitinkamoje valstybėje narėje.

92. Per posėdį bendrovės *Total* taip pat rėmėsi Jūrų teisės konvencijos 235 straipsnio 3 dalimi. Pagal ją, siekiant užtikrinti greitą ir adekvatų kompensavimą dėl visos jūros aplinkai padarytos žalos, valstybės bendradarbiauja įgyvendindamos galiojančias tarptautinės teisės normas ir toliau plėtodamos tarptautinę teisę.

93. Jūrų teisės konvencija yra sudėtinė Bendrijos teisės dalis ir Bendrijai privaloma⁶². Tačiau, kaip atsakydama į *Total*

60 — Šiuo klausimu žr. 2005 m. gegužės 3 d. Sprendimą *Berlusconi ir kt.* (C-387/02, C-391/02 ir C-403/02, Rink. p. I-3565, 66 ir tolesni punktai).

61 — 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/35/EB dėl atsakomybės už aplinkos apsaugą siekiant išvengti žalos aplinkai ir ją ištaisyti (atlyginti) (OL L 143, p. 56; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 8 t., p. 357).

62 — 2006 m. gegužės 30 d. Sprendimas *Komisija prieš Airiją (MOX-Plant)* (C-459/03, Rink. p. I-4635, 82 punktas); žr. konkrečiai mano išvadą, pateiktą byloje *Intertanko* (nurodyta 57 išnašoje, 46 ir tolesni punktai).

argumentą visiškai teisingai nurodo Prancūzija, Jūrų teisės konvencijos 235 straipsnio 3 dalis nenustato pareigos laikytis tam tikrų tarptautinių konvencijų dėl atsakomybės už taršos padarytą žalą. Joje numatytas tik įpareigojimas bendradarbiauti.

1969 m. redakcijos ratifikavimo dokumentus, o pirminę Pagrindų direktyvos dėl atliekų redakciją Taryba priėmė tik 1975 m. liepos 15 dieną.

Dėl EB 307 straipsnio

94. Galiausiai ir iš EB 307 straipsnio 1 dalies negalima daryti išvados, kad pirmenybė teikiama Konvencijos dėl civilinės atsakomybės nuostatoms, o ne Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsniui. Konvencija dėl civilinės atsakomybės buvo priimta jau įsteigus Bendriją, 1958 m. sausio 1 d., dalyvaujant Prancūzijai, ir ratifikuota Prancūzijos. Todėl remiantis EB 307 straipsnio 1 dalies formuluote ši nuostata netaikoma.

95. EB 307 straipsnio 1 dalį taikant pagal analogiją gaunama ta pati išvada. Toks taikymas galimas tada, kai valstybės narės tarptautinis įsipareigojimas prieštarauja vėliau priimtam antrinės teisės aktui. Atrodo, kad Prancūzija 1975 m. kovo 11 d.⁶³ depozitavo Konvencijos dėl civilinės atsakomybės

96. Nepaisant to, nėra reikalo toliau nagrinėti, ar šioje situacijoje būtų galimas EB 307 straipsnio 1 dalies taikymas pagal analogiją. Konvencijos dėl civilinės atsakomybės pirminė redakcija būtent negalėjo kliudyti Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnio taikymui nagrinėjamai bylai. Konvencijos dėl civilinės atsakomybės taikytinos 1992 m. redakcijos ir 15 straipsnio taikymo kolizija galėtų atsirasti tik dėl to, kad Konvencija dėl civilinės atsakomybės panaikina bet kokią tanklaivio frachtuotojo atsakomybę, o 15 straipsnyje numatyta, kad jis, galimas dalykas, turi atlyginti naftos atliekų šalinimo išlaidas. Tačiau 1969 m. Konvencijoje dėl civilinės atsakomybės tokios nuostatos dėl atsakomybės panaikinimo dar nebuvo. Ši nuostata, palyginus su Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsniu, yra vėliau priimtas Prancūzijos tarptautinis įsipareigojimas.

97. Nors dabartinis Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnis atsirado 1991 m. iš dalies pakeitus direktyvą, tačiau Pagrindų direktyvos dėl atliekų pirminės redakcijos

63 — Pagal <http://www.comitemaritime.org/ratific/imo/imoidx.html>. 1975 m. birželio 26 d. Dekretas 75-553, 1975 m. liepos 3 d. *Journal officiel* 1975, p. 6716, praneša apie paskelbimą, nurodo 1971 m. ratifikavimo įgaliojimą ir konstatuoja, kad 1975 m. birželio 19 d. konvencija įsigaliojo.

11 straipsnis turinio prasme buvo identiškas 15 straipsniui.

98. Kitaip būtų galima vertinti laivo savininko atsakomybės apribojimą, nes tai buvo numatyta jau Konvencijos dėl civilinės atsakomybės pirminės redakcijos V straipsnyje. Šia prasme galėtų kilti klausimas, ar tai, kad Pagrindų direktyva dėl atliekų buvo priimta prieš pat Konvencijos dėl civilinės atsakomybės ratifikavimą, gali kliudyti taikyti EB 307 straipsnio 1 dalį pagal analogiją. Vis dėlto šio klausimo čia toliau nagrinėti nereikia, nes nagrinėjama byla yra susijusi ne su laivo savininko atsakomybe, o su krovinio savininko atsakomybe.

Dėl suderinto išaiškinimo

99. Vadinasi, atsižvelgiant į pirmiau išdėstytus aspektus, Konvencija dėl civilinės atsakomybės ir FIPOL konvencija nepanaikina Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnio taikymo. Vis dėlto pateikti argumentai rodo platų politinį sutarimą, kad atsakomybę už taršos nafta padarytą žalą reglamentuoja Konvencija dėl civilinės atsakomybės ir FIPOL konvencija.

100. Ši sutarimą patvirtina tai, kad, pirma, abi šias konvencijas yra ratifikavusios beveik visos valstybės narės ir, antra, daugumoje privalomų Bendrijos tekstų, kuriuos nurodo bendrovės *Total*, taip pat pripažįstama, kad taršos nafta padarytą žalą reglamentuoja konvencijos. Čia kalbama apie pirmąją Bendrijos aplinkosaugos veiksmų programą⁶⁴, Komisijos pasiūlymą dėl Tarybos direktyvos dėl civilinės atsakomybės už atliekomis padarytą žalą⁶⁵, Komisijos komunikatą Europos Parlamentui ir Tarybai dėl prekybos jūroje išgaunama nafta saugos⁶⁶ ir Komisijos atsakymus į du Parlamento pateiktus klausimus⁶⁷.

101. Be to, dėl Bendrijos teisės aktų nukrypimo nuo šių konvencijų atsirastų prieštaravimas tarp Prancūzijos ir, galimas dalykas, kitų valstybių narių pareigų, kylančių iš Bendrijos teisės aktų, ir pareigų, kylančių iš tarptautinės teisės aktų. Sąžiningo bendradarbiavimo principas (ištikimybės Bendrijai principas), kurio turi laikytis Bendrija ir valstybės narės, reikalauja pagal galimybes tokių prieštaravimų vengti.

102. Galiausiai įpareigojimas bendradarbiauti, numatytas Jūrų teisės konvencijos

64 — OL C 112, p. 1.

65 — OL C 251, p. 3.

66 — COM(2000) 142 galutinis, p. 6.

67 — Komisijos vardu Wallström pateikti atsakymai į parlamentaro Chris Davis klausimą E-0842/00 dėl „Tanklaivio „Erika“ avarijos katastrofiškų padarinių ir atsakomybės už aplinkai padarytą žalą“, OL C 53 E, p. 30, ir parlamentarės Eija-Riitta Korhola klausimą dėl „Poveikio ir civilinės atsakomybės siekiant apsisaugoti nuo taršos nafta padarytos žalos pasekmų analizės“, OL C 51 E, p. 137.

235 straipsnio 3 dalyje, reiškia, kad Bendrija bet kuriuo atveju turi ypač atsižvelgti į valstybių pastangas. Tai atitinka ir Bendrijos aplinkos politikos tikslą, numatytą Sutarties 174 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje, – tarptautiniu lygmeniu skatinti priemones, skirtas aplinkos problemoms spręsti.

103. Todėl Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnį pagal galimybes reikia aiškinti taip, kad būtų išvengta prieštaravimų su Konvencija dėl civilinės atsakomybės ir FIPOL konvencija⁶⁸.

2. Dėl Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnio išaiškinimo

104. Dabar reikia išnagrinėti, ar šios dvi *Total* grupės bendrovės kaip likutinio mazuto gamintojos ir (arba) pardavėjos arba frachuotojos pagal Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnį turi padengti išsiliejusio likutinio mazuto šalinimo išlaidas.

Dėl Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnyje nurodytų asmenų

105. Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnyje nustatyta, kas padengia atliekų šalinimo išlaidas. Pirmoje įtraukoje nustatyta, kad pagal principą „teršėjas moka“ jas padengia turėtojas, kurio atliekas tvarko atliekų surinkėjas arba įmonė, kaip numatyta 9 straipsnyje. Antroje įtraukoje papildomai nurodomi ankstesni turėtojai arba produkto, iš kurio atliekos atsirado, gamintojai.

106. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas sprendime *Van de Walle ir kt.*, be kita ko, pripažino, kad pareiga padengti su atliekų šalinimu susijusias išlaidas pagal principą „teršėjas moka“ nustatyta asmenims, dėl kurių atsirado atliekos, nesvarbu, ar jie yra atliekų turėtojai, ankstesni turėtojai ar produktų, dėl kurių atsirado atliekos, gamintojai⁶⁹.

107. Tokiomis aplinkybėmis pareiga padengti išlaidas tenka bendrovei *Total France*, kuri yra likutinio mazuto gamintoja, t. y. produkto, dėl kurio atsirado atliekos, gamintoja.

108. Tačiau bendrovei *Total international Ltd.* tokia pareiga gali atsirasti tik tada, jei ji buvo naftos atliekų turėtoja arba bent jau ankstesnė turėtoja.

⁶⁸ — Taip pat žr. mano išvadą, pateiktą byloje *Intertanko* (nurodyta 57 išnašoje, 78 punktas).

⁶⁹ — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 58 punktas).

109. Pagal Pagrindų direktyvos dėl atliekų 1 straipsnio c punktą turėtojas yra „atliekų gamintojas arba fizinis ar juridinis asmuo, kuris tas atliekas valdo“. Remiantis sprendimu *Van de Walle ir kt.* Pagrindų direktyvoje dėl atliekų turėtojo sąvoka yra apibrėžta plačiai, konkrečiai neįvardijant, ar pašalinti arba panaudoti atliekas apskritai privalo jų gamintojas, ar turėtojas. Jei turėtojas – nesvarbu, ar jis valdo savo ar svetimą nuosavybę⁷⁰.

110. Negalima atmesti galimybės, kad gabe-nant krovinį bendrovė *Total international Ltd.*, atstovaujama transporto bendrovės ir įgulos, netiesiogiai buvo faktinė daiktinių teisių į likutinį mazutą turėtoja. Tačiau dėl laivo avarijos ji savo teises prarado tuo laiko momentu, kai likutinis mazutas tapo atliekomis. Vadinasi, *Total international Ltd.* niekada nebuvo naftos atliekų turėtoja.

111. Taigi atsakomybė dėl išlaidų padengimo bendrovei *Total international Ltd.* galėtų atsirasti tik tokiu atveju, jei ši būtų laikoma naftos atliekų gamintoja ir todėl pagal Pagrindų direktyvos dėl atliekų 1 straipsnio c punktą – taip pat naftos atliekų turėtoja.

112. Pagrindų direktyvos dėl atliekų 1 straipsnio b punkte nurodoma, kad

gamintojas reiškia visus asmenis, dėl kurių veiklos susidaro atliekos („pirminis gamintojas“), ir (arba) visus asmenis, kurie vykdo pirminį tvarkymą, maišymą ar kitas operacijas, pakeičiančias šių atliekų pobūdį ar sudėtį.

113. Ar ši apibrėžtis taikytina bendrovei *Total international Ltd.*, priklauso nuo to, kaip nurodo Komisija, ar šios bendrovės daromas poveikis naftos atliekų atsiradimui yra toks, kad šį procesą būtų galima priskirti jos veiklai. Tokią prielaidą galima daryti tada, jei laivo avarija yra susijusi su *Total international Ltd.* sutartinių įsipareigojimų pažeidimu arba bet kokių veiksmų, dėl kurių gali kilti šios bendrovės atsakomybė, atlikimu⁷¹. Vis dėlto, ar bendrovė *Total international Ltd.* laikytina naftos atliekų gamintoja, gali nuspręsti tik faktines aplinkybes tirti kompetentingas teismas.

114. Pirmiau minėtas 2008 m. sausio 16 d. kaltinamasis nuosprendis leidžia papildomai nurodyti, kad esant tam tikroms faktinėms išvadoms *Total France* pagal tuos pačius kriterijus taip pat gali būti laikoma atliekų gamintoja ir turėtoja. *Tribunal de grande instance* būtent nusprendė, kad kaltė dėl „Erikos“ avarijos tenka ne *Total international Ltd.*, o kitai antrinei įmonei – *Total S.A.*, nes ši bendrovė vykdė laivų atranką ir tai darė nepakankamai rūpestingai⁷². Ar ir *Total France* reikia laikyti atliekų gamintoja,

70 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 55 punktas).

71 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 60 punktas).

72 — 2008 m. sausio 16 d. *Tribunal de grande instance de Paris* sprendimas (nurodytas 15 išnašoje, p. 228). Vis dėlto 2006 m. rugsėjo 20 d. Taršos nafta padarytos žalos kompensavimo fondo direktoriaus rašte 92FUND/EXC.34/6/Add.1, <http://www.iopcfund-docs.org/ds/pdf/92exc34-6eadd1.pdf>, p. 8, remiantis tuo laikotarpiu turėtais tyrimų rezultatais pripažįstama, kad *Total* negalėjusi identifikuoti laivo defektų.

turi nuspręsti kompetentingi nacionaliniai teismai.

jame nenustatyta asmens, turinčio padengti išlaidas, atranka.

115. Vadinasi, atsakomybė už naftos atliekų šalinimo išlaidas tenka *Total France* kaip likutinio mazuto gamintojai, tačiau taip pat ir tada, jei ji yra naftos atliekų gamintoja. *Total international Ltd.* turi padengti išlaidas tik tuo atveju, jei ji yra naftos atliekų gamintoja.

Dėl išlaidas turinčių padengti asmenų nustatymo pagal Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnyje numatytą principą „teršėjas moka“

116. Toliau kyla klausimas, ar *Total France* ir, galimas dalykas, *Total international Ltd.* turi padengti taršos nafta šalinimo išlaidas jau vien todėl, kad jos patenka į Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnyje išvardytų asmenų kategoriją.

117. Atrodo, kad Komisija iš tiesų mano, jog visi Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnyje nurodyti subjektai gali būti įpareigoti padengti atliekų šalinimo išlaidas. Kitaip mano Jungtinė Karalystė, kuri per posėdį nurodė, kad Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnis nėra atsakomybės reglamentavimo pagrindas, pirmiausia todėl, kad

118. Tačiau Teisingumo Teismas Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnį suprato kitaip. Sprendimas *Van de Walle* buvo susijęs su kuru, kuris nutekėjo iš degalinės ir aplink rezervuarus užtersė žemę. Iš principo už tai atsakinga degalinės valdytoja, kuri įsigijo degalų naudoti degalinės veiklai, taigi buvo degalų turėtoja ir laikė juos savo reikmėms sandėlyje, kai jie tapo atliekomis Direktyvos 75/442 1 straipsnio b dalies prasme⁷³. Ir tik tuo atveju, jei paaiškėtų, kad netinkama degalinės atsargų saugojimo įrenginių būklė ir angliavandenilių nutekėjimas yra susiję su naftos bendrovės, kuri tiekia šiai degalinei produktus, sutartinių įsipareigojimų pažeidimu arba bet kokių veiksmų atlikimu, dėl kurių gali kilti šios bendrovės atsakomybė, būtų galima nuspręsti, kad ši naftos bendrovė dėl savo veiklos yra atliekų gamintoja Direktyvos 75/442 1 straipsnio b punkto prasme ir todėl gali būti pripažinta atliekų turėtoja⁷⁴.

119. Vadinasi, kaip nusprendė Teisingumo Teismas, išlaidas turi padengti tas asmuo, dėl kurio atliekos atsirado⁷⁵. Tačiau 15 straipsnyje nurodyti asmenys tik apibrėžia galimų

73 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 59 punktas).

74 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 60 punktas).

75 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 58 punktas).

mokėtojų grupę, iš kurios pagal principą „teršėjas moka“ reikia atrinkti tą, kuris privalo padengti išlaidas.

120. Toks principo „teršėjas moka“ kaip išlaidų paskirstymo principo aiškinimas atitinka ir kitų kalbų redakcijas, kuriose, kitaip negu redakcijoje vokiečių kalba, nevartojama priežastingumo sąvoka, o nurodoma, kad moka teršėjas (*Polluter pays, pollueur-payeur*). Teisingumo Teismas principą „teršėjas moka“ atitinkamai suprato kaip proporcingumo principo išraišką, kuris valstybės ir Bendrijos teisės aktų leidėjų įpareigoja niekam nenustatyti prievolės padengti išlaidas, jei tai nėra būtina atsižvelgiant į aplinkybes⁷⁶. Konkrečiu atveju buvo nagrinėjama, ar mažinant nitrātų padarytą žalą galima žemės ūkiui nustatyti pareigą padengti didesnę išlaidų dalį už jo dalį bendroje sumoje. Remiantis atliekų teisės aktais iš pradžių reikia daryti išvadą, kad niekas neprivalo padengti tų atliekų šalinimo išlaidų, kurios atsirado dėl kitų.

121. Kai produktas tampa atlieka, atliekos gamintoju paprastai laikomas paskutinis turėtojas, kuris tą produktą šalina. Kaip teigia *Total*, atrodo, kad tokiomis aplinkybėmis produkto gamintojui už išlaidas tenkanti atsakomybė, kuri galima pagal Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnį, prieštarauja principui „teršėjas moka“.

76 — 1999 m. balandžio 29 d. Sprendimas *Standley ir kt.* (C-293/97, Rink. p. I-2603, 52 punktas).

122. Nepaisant to, kai kurios teisės normos, reglamentuojančios atliekų tvarkymą, iš principo įpareigoja gamintoją padengti tų produktų, kurie tapo atliekomis, šalinimo išlaidas. Šiame kontekste Komisija nurodo 2006 m. rugsėjo 6 d. Direktyvą 2006/66/EB dėl baterijų ir akumuliatorių bei baterijų ir akumuliatorių atliekų ir Direktyvos 91/157/EEB panaikinimo⁷⁷, kurios 8 straipsnyje numatyta, kad baterijų ir akumuliatorių gamintojai privalo padengti šių produktų, tapusių atliekomis, šalinimo išlaidas⁷⁸. Pagal 1994 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/62/EB dėl pakuočių ir pakuočių atliekų⁷⁹ 15 straipsnį valstybės narės taip pat gali įpareigoti pakuočių gamintojus padengti atliekomis tapusių pakuočių šalinimo išlaidas⁸⁰.

123. Šie teisės aktai grindžiami tuo, kad Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnis ir ypač ten nurodytas principas „teršėjas moka“ nėra aiški ir galutinė nuostata, nustatanti atsakomybę dėl išlaidų. Atvirkščiai, principą „teršėjas moka“ galima ir reikia toliau konkretinti. Pirmiausia tai daryti turi teisės aktų leidėjas.

77 — OL L 266, p. 1.

78 — Panašios nuostatos yra 2000 m. rugsėjo 18 d. Direktyvos 2000/53/EB dėl eksploatuoti netinkamų transporto priemonių (OL L 269, p. 34; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 5 t., p. 224) 5 straipsnio 4 dalyje ir 2003 m. sausio 27 d. Direktyvos 2002/96/EB dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų (OL L 37, p. 24; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 7 t., p. 359) 8 straipsnyje.

79 — OL L 365, p. 10; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 13 t., p. 349.

80 — 2006 m. vasario 16 d. Nutartis *Plato Plastik Robert Frank* (C-26/05, Rink. p. I-24, 34 punktas).

124. Teismai šį konkretinimą turi taikyti, prireikus aiškinti ir, galimas dalykas, iš naujo įvertinti, ar jis atitinka principo „teršėjas moka“ nustatytas ribas. Šis principas kaip kriterijus taikomas atitinkamai į nacionalinę teisę perkeltiant Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnį, tačiau yra privalomas ir Bendrijos teisės aktų leidėjui, nes jis kaip aplinkos politikos pagrindas yra nustatytas Sutarties 174 straipsnio 2 dalyje.

125. Tačiau tam tikri 174 straipsnyje numatyti tikslai ir principai turi būti derinami tarpusavyje. Kriterijus reikia taikyti taip pat bendrai. Todėl teismo kontrolė turi neišvengiamai apsiriboti klausimu, ar teisės normos atveju nebuvo padaryta akivaizdi vertinimo klaida dėl taikymo sąlygų, pateiktų 174 straipsnyje⁸¹.

126. Tokiomis aplinkybėmis iš esmės negalima priekaištauti dėl Bendrijos teisės aktų leidėjo arba nacionalinio įstatymų leidėjo sprendimo įpareigoti produkto gamintoją, dėl kurio atsiranda atliekos, padengti jų šalinimo išlaidas. Būtent daugumos produktų atveju gamintojas turi iš anksto numanyti, kad pagal paskirtį naudojami produktai kada nors taps atliekomis. Vadinas, dėl gamintojo gaminamų prekių atsiranda atliekos, ir pagal principą „moka teršėjas“ jam atitinkamai tenka atsakomybė.

127. Gamintojo atsakomybė dėl išlaidų padengimo yra naudinga keletu aspektų. Kai gamintojas turi padengti šalinimo išlaidas, jis suinteresuotas taip gaminti produktą, kad jo šalinimo išlaidos būtų kuo mažesnės. Taip įgyvendinamas EB 174 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje numatytas tikslas – apdairiai ir racionaliai eikvoti gamtinius išteklius ir EB 174 straipsnio 2 dalyje numatytas principas, kad žala aplinkai pirmiausia turėtų būtų atitaisoma ten, kur yra jos šaltinis. Be to, gamintojas šalinimo išlaidas gali įskačiuoti į kainą, vadinasi, jas perkelti paskutiniam turėtojiui kaip faktiniam atliekų gamintojui. Galiausiai dėl tokios išlaidų padengimo tvarkos galutiniam turėtojiui, siekiančiam išvengti šalinimo išlaidų, nėra patrauklu produktą šalinti nelegaliai.

128. Vis dėlto specialios gamintojo atsakomybę reglamentuojančios nuostatos taip pat rodo, kad, siekiant įpareigoti gamintojus padengti šalinimo išlaidas, būtina nustatyti aiškią reglamentavimo tvarką. Ypač išvardyti pranašumai atsiranda tik tada, kai gamintojas ir paskutinis turėtojas išmano išlaidų padengimo tvarką.

129. Be to, argumentai dėl atsakomybės už išlaidų padengimą, taikomi pagal paskirtį naudojamiems produktams, negali būti neribotai taikomi atliekomis, kurios atsiranda dėl išskirtinių įvykių. Tai aiškiai rodo nagrinėjamas atvejis. Likutinį mazutą naudojant pagal paskirtį, t. y. jį deginant, į atmosferą būtų išmetamos dujos, kurios nepatenka į Pagrindų direktyvos dėl atliekų 2 straipsnio 1 dalies a punkto taikymo sritį, ir, galimas dalykas, atsirastų nedidelis kiekis kietų atliekų. Šių šalinimas būtų santykinai

81 — 1998 m. liepos 14 d. Sprendimas *Hi-Tech* (C-284/95, Rink. p. I-4301, 37 punktas) ir 2005 m. gruodžio 15 d. Sprendimas *Graikija prieš Komisiją* (C-86/03, Rink. p. I-10979, 88 punktas), abu susiję su Bendrijos teisės aktų leidėju.

nebrangus, nes jos atsirastų elektrinėje, kuri tam pritaikyta. Tačiau likutiniam mazutui išsiliejus ir susimaišius su vandeniu ir nuosėdomis atsiranda daug didesnis kiekis atliekų, kurių surinkimas ir šalinimas susijęs su dideliais sunkumais.

išdėstyta pirmiau, reikėtų daryti išvadą, kad paskendus laivui jos, kaip likutinio mazuto gamintojos ir (arba) pardavėjos arba frachtuotojos, turi padengti naftos atliekų šalinimo išlaidas, jei joms galima inkriminuoti kaltę dėl likutinio mazuto išsiliejimo.

130. Todėl negalima pagal principą „teršėjas moka“ tiesiog numatyti atsakomybės už tokių atliekų atsiradimą likutinio mazuto gamintojui. Tokia jo atsakomybė gali atsirasti tik tada, jei jis turi poveikį tokiam neįprastam atliekų atsiradimui.

133. Tačiau direktyvos nuostata, kokia yra Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnis, pati savaime negali įpareigoti konkretaus asmens, ir dėl to ja negalima remtis prieš asmenį⁸². Todėl 15 straipsnio reikalavimai bendrovėms *Total* gali būti taikomi tik tada, jei jie įtvirtinti Prancūzijos teisės aktuose.

131. Sprendimą *van de Walle* galima paaiškinti taip: atsakomybė už atliekas, atsiradusias dėl nelaimingo atsitikimo, tenka tam, kas galėjo neleisti tokiam atsitikimui įvykti. Kiti asmenys atsako tik išskirtiniais atvejais, jei jiems inkriminuojamas savarankiškas prisidėjimas prie atliekų atsiradimo.

134. Prancūzijos teisės aktai gali neleisti atsirasti bendrovių *Total* atsakomybei. Prancūzijoje galiojančios Konvencijos dėl civilinės atsakomybės III straipsnio 4 dalies c punkte būtent numatyta, kad frachtuotojui iš principo negali būti pareikštas joks ieškinys dėl žalos atlyginimo. Išimtis taikoma tik tada, kai žala dėl taršos atsirado dėl frachtuotojo asmeninio veikimo ar neveikimo siekiant padaryti tokią žalą arba dėl didelio nerūpestingumo žinant, kad tokia žala tikriausiai atsiras. Ar ši nuostata dėl atsakomybės panaikinimo taikytina bendrovėms *Total*, turi nuspręsti kompetentingi teismai⁸³.

Dėl taikymo nagrinėjamai bylai

132. Jei bendrovių *Total* atsakomybė dėl išlaidų padengimo būtų vertinama vien tik remiantis Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsniu, atsižvelgiant į tai, kas buvo

82 — Žr., be kita ko, 1986 m. vasario 26 d. Sprendimą *Marshall* (152/84, Rink. p. 723, 48 punktas), 2004 m. spalio 5 d. Sprendimą *Pfeiffer ir kt.* (C-397/01–C-403/01, Rink. p. I-8835, 108 punktas) ir 2007 m. birželio 7 d. Sprendimą *Carp* (C-80/06, Rink. p. I-4473, 20 punktas).

83 — 2008 m. sausio 16 d. *Tribunal de grande instance de Paris* sprendime (nurodytas 15 išnašoje, p. 235) tai *Total S.A.* netaikoma.

135. Vis dėlto atsakomybės panaikinimas, net ir tada, kai suinteresuotieji asmenys prisidėjo prie taršos, neatrodo nesuderinamas su Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsniu, o yra teisėtas pasinaudojimas savo diskreција, kurią valstybėms narėms perkeliant direktyvą suteikia principas „teršėjas moka“.

136. Konvencija dėl civilinės atsakomybės ir FIPOL konvencija patikslina atsakomybės už naftos išsiliejimo jūroje išlaidas pasidalijimą. Konvencijoje dėl civilinės atsakomybės numatytas atsakomybės perkėlimas laivo savininkui atitinka principą „teršėjas moka“. Nuskendus laivui paprastai jis atsako už tai, kad laivo krovinyje tapo atlieka, nes jam tenka atsakomybė už vadovavimą laivui ir jo būklę, kurio valdytojas jis yra pats arba kuris yra valdomas jo pavedimu. Tam tikrais atvejais, kai už žalą atsako tretieji asmenys, pagal III straipsnio 2 ir 3 dalis atsakomybė laivo savininkui netaikoma. Ši atsakomybės forma atitinka atsakomybę, kurią Teisingumo Teismas pripažino degalinės valdytojais dėl degalų, kurie iš degalinės rezervuaro išsiliejo į aplink esantį dirvožemį⁸⁴.

137. Tai, kad tikslingai nukreipiant atsakomybę atsiranda kliūčių pagal Konvencijos III straipsnio 4 dalį pareikšti ieškinius kitiems asmenims, ypač pagal jos c punktą – frachtuotojui, principui „teršėjas moka“ neprieštarauja. Viena vertus, padidėjus šių asmenų

atsakomybei galima tiesiogiai jiems pareikšti reikalavimus, būtent kai taršos žala atsirado dėl jų asmeninio veikimo ar neveikimo siekiant padaryti tokią žalą arba dėl didelio nerūpestingumo žinant, kad tokia žala tikriausiai atsiras. Kita vertus, pagal Konvencijos dėl civilinės atsakomybės III straipsnio 5 dalį savininkas turi teisę jiems pareikšti atgręžtinį reikalavimą. Vadinas, užtikrinama, kad ir šiems asmenims, atsižvelgiant į tai, kiek jie prisidėjo prie išlaidų atsiradimo, pagal principą „teršėjas moka“ galima nustatyti pareigą jas padengti. Pirmiausia tokį reikalavimą reikia išnagrinėti tada, jei bendrovėms *Total* tenka dalinė arba visiška atsakomybė už laivo nuskendimą, kaip pripažino *Tribunal de grande instance*⁸⁵ ir kaip mano esant Komisija ir Prancūzija.

138. Vis dėlto pagal Konvencijos dėl civilinės atsakomybės V straipsnį laivo savininko atsakomybė yra ribota, jeigu nėra įrodyta, kad taršos žala atsirado dėl jo asmeninio veikimo ar neveikimo siekiant padaryti tokią žalą arba dėl didelio nerūpestingumo žinant, kad tokia žala tikriausiai atsiras. Jei šis atsakomybės apribojimas taikomas, laivo savininkas pavienius reikalavimus pagal V straipsnio 4 dalį patenkina tik *pro rata*, taigi iš dalies. Iš pradžių atrodo, kad tai pažeidžia principą „teršėjas moka“.

84 — Sprendimas *Van de Walle ir kt.* (nurodytas 27 išnašoje, 59 punktas).

85 — 2008 m. sausio 16 d. Sprendimas (nurodyta 15 išnašoje, p. 228).

139. Tačiau pagal FIPOL konvenciją ribotą laivo savininko atsakomybę papildo taršos nafta padarytos žalos kompensavimo fondo atsakomybė. Pagal FIPOL konvencijos 12 straipsnį fondą finansuoja subjektai, kuriems jūra gabenami dideli kiekiai žalios naftos arba likutinio mazuto. Šių įmonių paklausa lemia naftos gabenimą, dėl kurio kyla naftos išsiliejimo jūroje grėsmė. Todėl pagal principą „teršėjas moka“ jos taip pat gali būti įpareigos padengti taršos nafta šalinimo išlaidas, atsirandančias dėl naftos išsiliejimo. Pagal FIPOL 4 straipsnio 2 dalį fondas neatsako už žalą, atsiradusią dėl karo veiksmų, ir pagal šio straipsnio 3 dalį jo atsakomybė gali būti apribota, jei prie žalos atsiradimo prisidėjo nukentėjusysis. Be to, pagal FIPOL konvencijos 9 straipsnį taip pat dėl išlaidų, kurias perima fondas, gali būti pareikštas atgręžtinis reikalavimas kitiems atsakingiems asmenims. Nagrinėjamoje byloje fondas atitinkamai pareiškė ieškinį įvairiems asmenims, tarp jų ir nagrinėjamos bylos šaliai – bendrovėms *Total*⁸⁶.

140. Fondo atsakomybė taip pat yra ribota. Dėl tokio atsakomybės apribojimo gali susiklostyti situacija, kai dalies atliekų šalinimo išlaidų, atsiradusių dėl taršos nafta žalos, nepadengia nei laivo savininkas, nei fondas. Likusias išlaidas padengia arba valstybė, taigi

mokesčių mokėtojų visuma, arba tam tikri asmenys, kuriems tokia pareiga gali būti nustatyta pagal valstybės vidaus teisės aktus.

141. Nustatyti pareigą konkreitiems asmenims padengti ne dėl jų kaltės atsiradusių atliekų šalinimo išlaidas prieštarautų principui „teršėjas moka“⁸⁷. Suinteresuotieji asmenys ginčydami tokį valstybės institucijos reikalavimą galėtų remtis Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsniu.

142. Tačiau reikalavimas, kad likusias išlaidas padengtų valstybė, yra suderinamas su principu „teršėjas moka“ Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnio prasme. Valstybė bent jau numano esant tam tikrą grėsmę, nes valstybės leidžia gabenti pavojingus naftos krovinius jūra. Pagal Marpol 73/78⁸⁸ numatytus reikalavimus valstybės taip pat turi užtikrinti, kad laivai atitiktų keliamus minimalius jų saugumo reikalavimus. Valstybės pelnosi iš tokio gabenimo, nes taip užsitikrina aprūpinimą pageidaujama kuro rūšimi. Jei nebūtų naftos paklausos, nereikėtų jos ir gabenti. Vadinas, galima pateisinti dalies rizikos priskyrimą valstybei, nes ji prisideda prie naftos išsiliejimo.

87 — Žr. pirmesnį 120 punktą.

86 — 2006 m. gegužės 4 d. FIPOL direktoriaus raštas 92FUND/EXC.33/5, http://www.iopcfund-docs.org/ds/pdf/92exc3-3-5_e.pdf, p. 5 ir kt.

88 — 1973 m. Tarptautinė konvencija dėl teršimo iš laivų prevencijos, su pakeitimais, padarytais 1978 m. protokolu (*Recueil des traités des Nations unies/LIN Treaty Series*, 1341 tomas, Nr. 22484).

143. Iš Konvencijos dėl civilinės atsakomybės ir FIPOL konvencijos matyti, kad susitariančiosios valstybės, įskaitant beveik visas valstybes nares, atsakomybės apribojimą laiko tinkama priemone ir susitaiko su rizika, kad joms gali tekti padengti kitas išlaidas. Jei taršos nafta padaryta žala viršija laivo savininkui ir fondui nustatytas atsakomybės ribas, ją kompensuoti iš privačių subjektų lėšų beveik neįmanoma. Neįtikinamai atrodo ir platesnio pobūdžio draudimo sprendimai.

146. Vadinasi, tai, kad, viena vertus, remiantis Konvencija dėl civilinės atsakomybės ir FIPOL konvencija, atsakomybė už naftos išsiliejimą jūroje perkeliama laivų savininkams ir taršos nafta žalos kompensavimo fondams ir, kita vertus, šios atsakomybės dydis apribojamas, yra suderinama su Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsniu ir jame esančiu principu „teršėjas moka“. Ši išvada atitinka įpareigojimą Bendrijos teisės aktus pagal galimybes aiškinti taip, kad būtų išvengta prieštaravimų Konvencijai dėl civilinės atsakomybės⁹⁰.

144. Be to, reikia pridurti, kad laivo savininko atsakomybės suma ir jos papildymas iš fondo lėšų nėra susietas su kalte. Taigi yra nemaža tikimybė, kad taršos nafta padaryta žala bus padengta visa arba bent jos dalis.

145. Juo labiau kad 2005 m. įsigaliojo FIPOL konvencijos Papildomas protokolai⁸⁹, įsteigiantis naftos importuotojų finansuojamą Tarptautinį papildomą fondą, kuris gerokai padidino atsakomybės sumą.

147. Tokiomis aplinkybėmis į trečiąją prejudicinę klausimą reikia atsakyti taip, kad, paskendus laivui, likutinio mazuto gamintojas ir (arba) pardavėjas arba frachtuotojas pagal Pagrindų direktyvos dėl atliekų 15 straipsnį turi padengti naftos atliekų šalinimo išlaidas, jei jis savo veikla prisidėjo prie likutinio mazuto išsiliejimo. Tačiau gamintojo ir (arba) pardavėjo arba frachtuotojo atsakomybės apribojimas remiantis Konvencija dėl civilinės atsakomybės ir FIPOL konvencija šiai nuostatai taip pat neprieštarauja.

89 — Paskelbtas OL 2004 L 78, p. 24. Remiantis fondo duomenimis, pateiktais <http://www.iopcfund.org/92members.htm#suppfund>, be keturių kitų valstybių, protokolą yra ratifikavusios Belgija, Danija, Vokietija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Latvija, Lietuva, Nyderlandai, Portugalija, Slovėnija, Suomija, Švedija ir Jungtinė Karalystė, o 2008 m. kovo 30 d. prie jo prisijungė ir Vengrija.

90 — Žr. pirmiau 99 ir po jo einančius punktus.

V — Išvada

148. Atsižvelgdama į tai, kas pasakyta, siūlau į prejudicinius klausimus atsakyti taip:

1. Perdirbimo procese gautas likutinis mazutas, atitinkantis naudotojo nustatytas specifikacijas, gamintojo skirtas parduoti kaip kuras ir minimas 1968 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyvoje 68/414/EEB, įpareigojančioje EEB valstybes nares išlaikyti privalomąsias žalios naftos ir (arba) naftos produktų atsargas, nėra atlieka 1975 m. liepos 15 d. Tarybos direktyvos 75/442/EEB dėl atliekų 1 straipsnio prasme.
2. Paskendus tanklaiviui į jūrą išsiliejęs ir su vandeniu bei nuosėdomis susimaišęs likutinis mazutas yra atlieka Direktyvos 75/442 prasme.
3. Paskendus laivui, likutinio mazuto gamintojas ir (arba) pardavėjas arba frachtuotojas pagal Direktyvos 75/442 15 straipsnį turi padengti naftos atliekų šalinimo išlaidas, jei jis savo veikla prisidėjo prie likutinio mazuto išsiliejimo. Tačiau gamintojo ir (arba) pardavėjo arba frachtuotojo atsakomybės apribojimas remiantis 1969 m. lapkričio 29 d. Tarptautine konvencija dėl civilinės atsakomybės už taršos nafta padarytą žalą su pakeitimais, padarytais 1992 m. protokolu, ir 1971 m. Tarptautine konvencija dėl tarptautinio taršos nafta padarytos žalos kompensavimo fondo įkūrimo su pakeitimais, padarytais 1992 m. protokolu, šiai nuostatai taip pat neprieštarauja.